EASO

Sona Erdirme Maddelerinin Uygulanmasına İlişkin Uygulama Kılavuzu

EASO Uygulama Kılavuzu Serisi

Kasım 2021

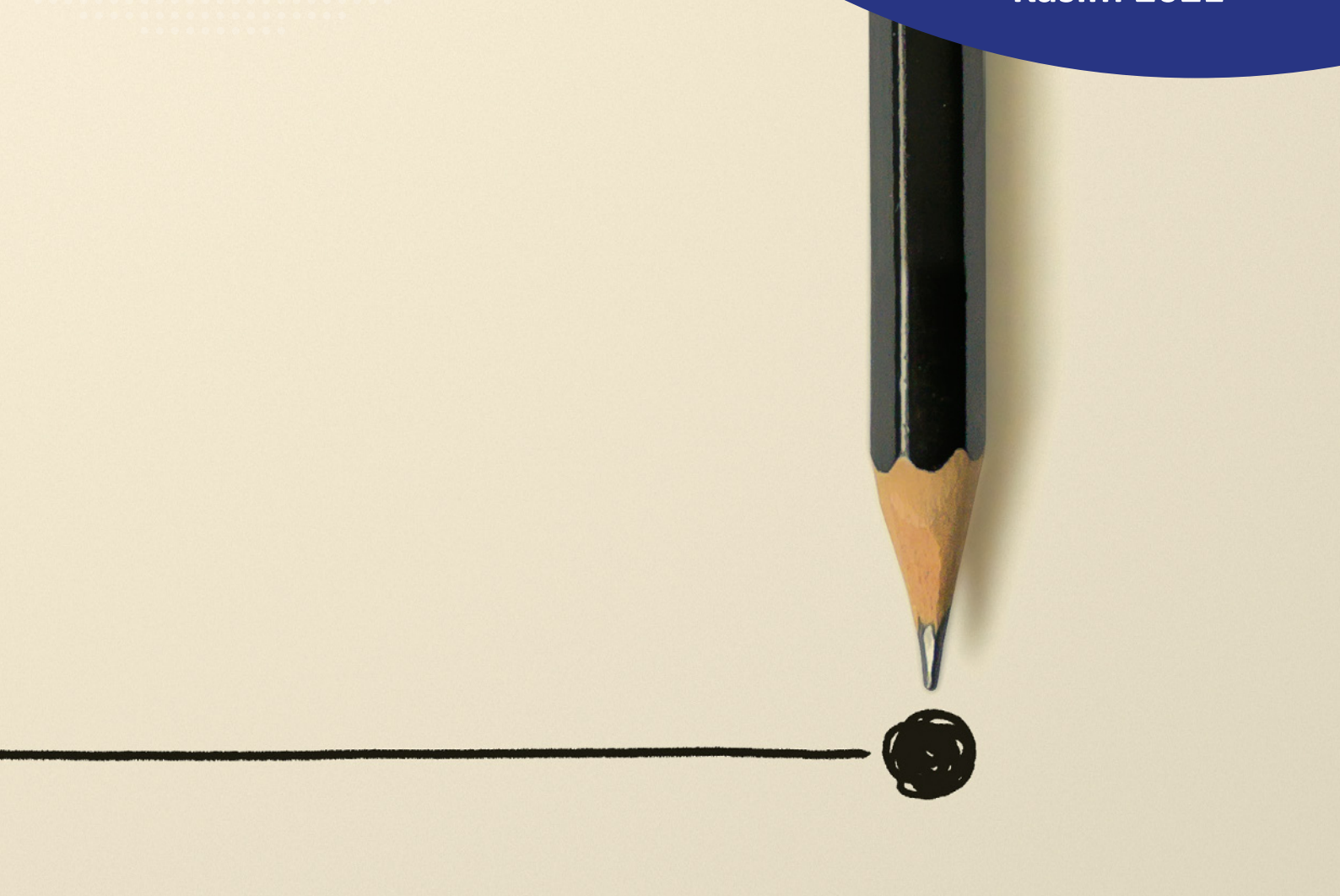

EASO

Sona Erdirme Maddelerinin Uygulanmasına İlişkin Uygulama Kılavuzu

EASO Uygulama Kılavuzu Serisi

Kasım 2021

Metin Kasım 2021'de tamamlanmıştır

Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO) veya EASO adına hareket eden kişiler aşağıdaki bilgilerin kullanılmasından sorumlu değildir.

Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Ofisi, 2023

© Avrupa Sığınma Destek Ofisi, 2021

PDF ISBN 978-92-9403-102-0 doi: 10.2847/509166 BZ-02-20-081-TR-N

Kapak sayfası illüstrasyonu, marchmeena29, © iStock, 2019

Kaynağın belirtilmesi şartıyla çoğaltılmasına izin verilmektedir. Fotoğrafların veya EASO telif hakkı kapsamında olmayan diğer materyallerin kullanımı veya çoğaltılması için doğrudan telif hakkı sahiplerinden izin alınmalıdır.

Kılavuz hakkında

Bu kılavuzu neden oluşturuldu? Avrupa Sığınma Destek Ofisi'nin (EASO) misyonu, diğer faaliyetlerinin yanı sıra ortak eğitim, ortak kalite standartları ve ortak menşe ülke bilgisi (COI) yoluyla Avrupa Birliği Üye Devletlerini ve ilgili ülkeleri (AB+ ülkeleri ([1]) desteklemektir. EASO, Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'nde (CEAS) ortak standartlara ve yüksek kaliteli süreçlere ulaşmada Üye Devletleri destekleme genel amacı gereğince uygulama araçları ve kılavuzlar geliştirir.

Bu kılavuz nasıl oluşturuldu? Bu kılavuz, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi'nin (ECRE) sağladığı değerli bilgilerle AB+ ülkelerinden uzmanlar tarafından geliştirilmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden (BMMYK ([2]) de değerli bilgiler alınmıştır. Süreç EASO tarafından kontrol ve koordine edilmiştir. Son halini almadan önce tüm AB+ ülkeleri ile EASO Sığınma Süreçleri Ağı üzerinden kılavuz hakkında bir istişare gerçekleştirilmiştir.

Bu kılavuzu kimler kullanmalıdır? Bu kılavuz öncelikli olarak ulusal karar mercilerinde sona erdirme vakalarıyla ilgilenen sığınma vaka görevlileri, mülakat görevlileri ve karar vericilerin yanı sıra politika yapıcılar içindir. Ayrıca bu araç, kalite görevlileri ve hukuk danışmanlarının yanı sıra AB bağlamında uluslararası koruma alanında çalışan veya bu alanda yer alan diğer kişiler için de yararlıdır.

Bu kılavuz nasıl kullanılır? Sona erdirme maddelerinin uygulanmasına ilişkin bu kılavuz beş kısımdan oluşmaktadır: I. Yasal çerçeve, II. Mülteciler ve ikincil korumadan faydalananlar için sona erdirme maddelerinin yasal analizi, III. Sona erdirme iş akışında prosedür adımları, IV. Sona erdirmenin yasal sonuçları ve V. Büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları. Kılavuz genelinde, uygun içtihatla ilgili atıfların ve özetlerin yanı sıra vaka görevlilerine sona erdirme vakalarıyla ilgilenirken yardımcı olacak kontrol listelerine ve araştırılacak yönlendirici konulara yer verilmiştir. Bu kılavuz şu belgeyle bağlantılı olarak kullanılmalıdır: *EASO Uygulama Kılavuzu: Uluslararası koruma başvurusuna uygunluk* ([3]).

Bu uygulama kılavuzu ulusal mevzuat ve uygulamalarla nasıl bağlantılıdır? Bu bir kademeli yakınlaştırma aracıdır ve yasal olarak bağlayıcı değildir. Yaygın olarak kabul edilen standartları yansıtır ve mevzuat, rehberlik ve uygulamadaki ulusal farklılıklar için alan bırakır.

Yasal Uyarı
Bu kılavuz, AB hukukunu yalnızca Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın yorumlamaya yetkili olduğu ilkesine halel getirmeksizin hazırlanmıştır.

([1]) Avrupa Birliği'ne üye 27 devletin yanı sıra İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre.

([2]) Kılavuzun son halinde BMMYK'nin pozisyonlarının belirtilmesine gerek yoktur.

([3]) *EASO Uygulama Kılavuzu: Uluslararası korumaya uygunluk*, 2018.

İçindekiler

Kılavuz hakkında **5**

Kısaltmalar listesi **7**

Giriş **8**

I. Yasal çerçeve **9**
- (a) Uluslararası hukuk 9
- (b) Avrupa Birliği Hukuku 10
- (c) Avrupa içtihatı 13

II. Sona erdirme maddelerinin yasal analizi **15**
- (a) Bireyin sona erdirmeye yol açan gönüllü eylemleri 15
- (b) Koşullarda değişiklik 19
- (c) Menşe ülkenin korumasını reddetmek için geçerli nedenler 24

III. Sona erdirme iş akışında prosedür adımları **27**
- (a) Tetikleyici faktörler ve prosedürün başlatılması 27
- (b) Bilgi temini 29
- (c) Kişisel mülakat 30
- (ç) Kanıt değerlendirmesi 32
- (d) Karar taslağının hazırlanması 35
- (e) Kararın bildirilmesi ve etkili çözüm 36
- (f) Savunmasız kişiler için özel hususlar 37
- (g) Sona erdirme sürecinde hak sahipleriyle iletişim kurarken uygulamada karşılaşılan zorluklar 40

IV. Sona erdirmenin yasal sonuçları **42**
- (a) Hak sahibi açısından sonuçlar 42
- (b) Sona erdirmenin aile üyelerine yönelik yasal sonuçları 43
- (c) Sonraki uluslararası koruma başvuruları 44

V. Büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları **45**
- (a) Uygulamanın bağlamı 45
- (b) Uygulamaya yönelik düzenlemeler 46
- (c) Büyük ölçekli uygulamadaki paydaşlar 46
- (ç) Büyük ölçekli uygulamaların sonuçları 47

Kısaltmalar listesi

AB	Avrupa Birliği
AB+ ülkeleri	Avrupa Birliği Üye Devletleri ve İlgili Ülkeler
APD	Sığınma prosedürleri direktifi: Uluslararası koruma sağlama ve geri çekmeye yönelik ortak prosedürler hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 26 Haziran 2013 tarihli ve 2013/32/EU sayılı Direktifi (düzenlenmiş)
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CJEU	Avrupa Birliği Adalet Divanı
COI	Menşe Ülke Bilgisi
EASO	Avrupa Sığınma Destek Ofisi
Esas UD	Esas uygunluk direktifi: Yabancıların veya vatansız kişilerin mülteci ya da başka türlü uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişiler olmaya hak kazanmasına ilişkin asgari standart ve sağlanan korumanın içeriği hakkında 2004/83/EC sayılı ve 29 Nisan 2004 tarihli Konsey Direktifi
IPA	Yurt içinde koruma alternatifi
Mülteci Sözleşmesi	Mültecilerin Durumu ve 1967 protokolüne ilişkin 1951 Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler)
UD	Uygunluk Direktifi: Mülteciler veya ikincil koruma hakkına sahip kişilere yönelik tek tip durum ve verilen korumanın içeriği bakımından üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin uluslararası koruma hakkından faydalanabilmesi için uygunluk standartları hakkında 2011/95/EU sayılı ve 13 Aralık 2011 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi (düzenlenmiş)
Üye Devletler	Avrupa Birliği Üye Devletleri

Giriş

Bu kılavuz, Mülteci Sözleşmesi ([4]) Madde 1C (1)-(6) ve Uygunluk Direktifi Madde 11 ve 16 (2011/95/EU sayılı Direktif (düzenlenmiş)) (UD) kapsamında tanımlanan sona erdirme maddelerinin uygulanmasına odaklanmaktadır. Amacı, ilgili içtihat ve ulusal uygulamalar temelinde sona erdirmenin usulüne ve önemli boyutlarına ilişkin uygulama kılavuzu sağlamaktır. Bu kılavuz ayrıca mülteciler ve ikincil korumadan faydalananlar için sona erdirme maddelerinin uygulanması arasındaki farklılıkları da özetler.

Sona erdirme, uluslararası korumanın geri çekilmesinin nedenlerden biri olabilir ([5]). Uluslararası koruma, kişilerin uluslararası korumanın dışında tutulması gerektiği durumlarda, ([6]) koruma statüsünün gerçeklerin yanlış veya eksik sunulmasıyla alındığı durumlarda ve uluslararası korumadan yararlanan kişinin devletin ve/veya toplumun güvenliği için bir tehlike oluşturduğu durumlarda da geri çekilebilir. Uluslararası korumayı sona erdirmek için birden fazla neden uygulanabilir. Bu nedenle vaka görevlilerinin bu kavramları iyice anlamış olması çok önemlidir.

Sona erdirme maddeleri, artık uluslararası koruma gerekli veya makul olmadığı için kişinin mülteci olmadığı veya ikincil korumadan yararlanamadığı koşullara karşılık gelmektedir. Sona erdirme maddelerinin arkasındaki mantık, uluslararası korumanın ikame bir koruma olmasıdır; yani menşe ülkeden koruma sağlanmadığı sürece sunulmasıdır. Kişinin artık korumaya ihtiyacı olmadığı tespit edildiğinde koruma statüsü sonlandırılır.

Sona erdirme maddelerini uygularken, uluslararası korumayı sonlandırmanın ilgili kişilerin yaşam ve güvenliği üzerinde önemli sonuçlar doğurabileceği unutulmamalıdır. Sona erdirme maddeleri dikkatli bir şekilde uygulanmalıdır ve sona erdirmenin gerçekleştiği bağlam gereğince dikkate alınmalıdır. Bu tedbirli yaklaşım, kişiye uluslararası korumayla sağlanması amaçlanan güvenliğin korunması ([7]) ve devletin insan hakları anlaşmaları kapsamındaki yükümlülüklerine uyma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır ([8]).

Uluslararası korumayı geri çekmeye ilişkin karar verirken ispat yükümlülüğü onlarda olduğu için AB+ ülkeleri sürekli zorlanmaktadır. Aslında, sona erdirme nedenlerinin geçerli olduğunu ve ilgili kriterlerin karşılandığını ispat etmek onlara bağlıdır. Sona erdirme nedenlerinin kapsamlı niteliği, uluslararası koruma statüsünün güvenliğini sağlar; çünkü uluslararası koruma ancak böyle iyi belirlenmiş koşullar mevcut olduğunda sona erebilir.

([4]) Birleşmiş Milletler, Mültecilerin Durumuna İlişkin Sözleşme, Cenevre, 28 Temmuz 1951 ve bu sözleşmenin protokolü, 31 Ocak 1967 (AB sığınma mevzuatında ve CJEU tarafından "Cenevre Sözleşmesi" olarak anılır).

([5]) Ayrıntılı bir tartışma için bkz. EASO, *Uluslararası Korumanın Sonlandırılması: Uygunluk Direktifi (2011/95/EU) Madde 11, 14, 16 ve 19 – Yargı analizi*, 2016.

([6]) Mülteci Sözleşmesi Madde 1F, mülteci statüsünden çıkarılmayı ifade eder.

([7]) Bkz. O'Sullivan, M., *Refugee Law and Durability of Protection: Temporary residence and cessation of status,* Routledge, Londra, 2019.

([8]) Özellikle de Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

I. Yasal çerçeve

(a) Uluslararası hukuk

Mülteci Sözleşmesi mültecilerin korunmasına yönelik uluslararası yasal düzenlemenin temel taşıdır. Sona erdirme maddeleri Madde 1C'de ayrıntılarıyla verilmiştir.

Mülteci Sözleşmesi Madde 1C
Bu Sözleşme, aşağıdaki hâllerde A bendi kapsamında yer alan kişiler için geçerli olmayacaktır: (1) Vatandaşı olduğu ülkenin koruması için gönüllü olarak yeniden başvurmuşsa; (2) Vatandaşlığını kaybettikten sonra gönüllü olarak yeniden vatandaşlık almışsa; (3) Yeni bir vatandaşlık almış ve vatandaşı olduğu yeni ülkesinin korumasından yararlanıyorsa; (4) Zulüm korkusu nedeniyle terk ettiği veya dışında kaldığı ülkede gönüllü olarak yeniden yerleşmişse; (5) Mülteci olarak tanındığı koşullar sona ermiş olduğundan vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmeye artık devam edemezse; Bu Maddenin (A)1 bendi kapsamında yer alan ve vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü zulümden doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen bir mülteci için işbu fıkranın geçerli olmaması koşuluyla; (6) Mülteci olarak tanındığı koşullar sona ermiş olduğundan önceki mutat meskeni olan ülkeye dönebileceği bir vatandaşlığı bulunmayan bir kişiyse; Bu Maddenin (A)1 bendi kapsamında yer alan ve önceki mutat meskeni olan ülkeye dönmeyi reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü zulümden doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen bir mülteci için işbu fıkranın geçerli olmaması koşuluyla.

Yukarıda görüldüğü üzere sona erdirmeye ilişkin ilk dört madde; menşe/mutat mesken ülkesindeki koşullar objektif şekilde değiştiğinde geçerli olan ve uluslararası korumadan yararlanan kişinin herhangi bir eylemde bulunmasını gerektirmeyen beşinci ve altıncı maddelerin aksine kişinin eylemleri veya davranışlarıyla ilgilidir.

Sığınma prosedürü sisteminin bütünlüğünün önemi göz önünde bulundurulduğunda, sona erdirme maddeleri ve Mülteci Sözleşmesi bir bütün olarak metni, bağlamı, nesneyi ve amacı da göz önünde bulundurarak iyi niyetle yorumlanmalıdır. Ön sözleri ve ekleri dâhil olmak üzere Mülteci Sözleşmesi'ne ait *travaux préparatoires* (resmî kayıtlar) Mülteci Sözleşmesi'nin gerçek anlamına dair değerli ancak münhasır olmayan kanıt niteliğindedir. Mülteci Sözleşmesi'nin insan hakları odaklı olduğu ve *gerekli değişikliklerin yapılması kaydıyla* yorumlama sırasında geçerli tüm hukuk sistemi çerçevesinde yorumlanması ve uygulanması gerektiği de kabul edilmelidir ([9]). Dolayısıyla, bu uygulama kılavuzu, *travaux préparatoires* kapsamında ve insan hakları hukukunda sağlanan rehberliği göz önünde bulundurur.

([9]) Uluslararası Adalet Divanı (ICJ), 21 Haziran 1971 tarihli istişâri mütalaa, *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, ICJ raporları 1971, fıkra. 53.

Mülteci Sözleşmesi Madde 45 uyarınca AB+ ülkeleri dâhil olmak üzere Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olan tüm devletlerin BMMYK ile iş birliği yapma yükümlülüğü vardır. Sığınma prosedürleri direktifi (APD) BMMYK'nin denetleyici rolüne de atıfta bulunur ([10]) ve BMMYK'nin prosedürün herhangi aşamasında bireysel sığınma başvurularına ilişkin görüşlerini sunmasına Üye Devletlerin izin vermeleri gerektiğini belirtir. Bu bağlamda, BMMYK kılavuz ilkeleri, mülteci statüsünün belirlenmesinde AB+ ülkeleri için değerli bir rehberlik ve sona erdirme maddelerinin yorumlanması konusunda içgörü sağlamaktadır. Kamuya açık birçok BMMYK dokümanı, sona erdirmenin hem usulünü hem de önemli boyutlarını ele alarak sona erdirme maddelerinin uygulanmasına atıfta bulunmaktadır. Örneğin, BMMYK Yürütme Komitesi, 1991 yılında *65 sayılı Uluslararası Koruma Hakkında Genel Sonuç* ([11]) ve 1992 yılında *69 sayılı Statünün Sona Erdirilmesi* ([12]) toplantılarında sona erdirme konusunu tartışmıştır. BMMYK, Nisan 1999'da sona erdirme maddelerinin uygulanmasına ilişkin kılavuz ilkeler ([13]) ve 2003 yılında sona eren koşullara ilişkin uluslararası koruma hakkında kılavuz ilkeler ([14]) yayımlamıştır. Ayrıca, *1951 Sözleşmesi ve Mülteci Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü kapsamında Mülteci Statüsünü Belirleme Prosedürleri ve Kriterleri Hakkında BMMYK El Kitabı, (*[15]) 111-139. fıkralarında mülteci statüsünü sona erdirme konusuna değinmektedir.

(b) Avrupa Birliği Hukuku

UD Madde 14(1) uyarınca, hak sahibinin Madde 11 uyarınca artık mülteci olmaması halinde Üye Devletler, mülteci statüsünü kaldıracak, sona erdirecek veya yenilemeyi reddedecektir. Benzer şekilde Madde 19(1)'de belirtildiği gibi hak sahibinin Madde 16 uyarınca artık ikincil korumaya hak sahibi olmaması halinde Üye Devletler ikincil koruma statüsünü kaldıracak, sona erdirecek veya yenilemeyi reddedecektir. APD, uluslararası korumayı bitirmeye, bir diğer deyişle kaldırmaya, sona erdirmeye veya yenilemeyi reddetmeye yönelik yaklaşımlar için kapsayıcı "uluslararası korumanın geri çekilmesi" terimini kullanmaktadır.

Geri çekme nedenleri aşağıda listelenmiştir.

APD kapsamında uluslararası korumanın geri çekilmesi için nedenler ([16])

Sona erdirme (UD Madde 11 ve 16). Uluslararası koruma artık mültecinin bireysel davranışı veya menşe ülkedeki önemli değişiklikler nedeniyle gerekli veya makul değildir.

([10]) BMMYK mültecilerin korunması için uluslararası sözleşmelerin uygulanmasından sorumludur (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (UNGA), *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Dairesi Mevzuatı*, 1950, A/RES/428(V), fıkra 8(a)).

([11]) BMMYK, Yüksek Komiserlik Programı Yürütme Komitesi, *1991 tarihli ve 65 (XLII) sayılı Uluslararası Koruma Hakkında Genel Sonuç,* 1991, No 65 (XLII).

([12]) BMMYK, Yüksek Komiserlik Programı Yürütme Komitesi, *1992 tarihli ve 69 (XLIII) sayılı Mülteci Statüsünü Sona Erdirme*, 1992, No 69 (XLII).

([13]) BMMYK, *Sona Erdirme Maddeleri: Uygulanmalarına ilişkin kılavuz ilkeler*, 1999.

([14]) BMMYK, *Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler No. 3:Mülteci Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1C(5) ve (6) kapsamında mülteci statüsünün sona erdirilmesi ("sona eren koşullar" maddeleri)*, 2003, HCR/GIP/03/03.

([15]) BMMYK, *1951 Sözleşmesi ve Mülteci Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü kapsamında Mülteci Statüsünü Belirleme Prosedürleri ve Kriterleri Hakkında El Kitabı ve Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler*, Cenevre, 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4.

([16]) Uluslararası koruma sağlamaya ve geri çekmeye yönelik ortak prosedürler hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 26 Haziran 2013 tarihli ve 2013/32/EU sayılı Direktifi, (düzenlenmiş), (OJ L 180, 29.6.2013, s. 60).

Çıkarma (UD Madde 12 ve 17). Uluslararası korumaya başvurmuş veya bu korumadan yararlanan bir kişi barış karşıtı suçlar, savaş suçları, ciddi (siyasi olmayan) suçlar ve BM'nin amaç ve ilkelerine aykırı hareketler gibi eylemlerde bulunmuşsa uluslararası korumadan çıkarılır. Ayrıca, BM dışında bir BM ajansının korumasından faydalanıyorsa veya ikamet ettiği ülkenin vatandaşlığına bağlı olarak eşdeğer haklar ve yükümlülükler edinmişse başvuru sahibi mülteci statüsünden çıkarılır.

Gerçeklerin yanlış veya eksik sunulması (UD Madde 14(3)(b) ve 19(3)(b)). Mülteci statüsü veya ikincil korumanın, ilk karar verme aşamasında başvuru sahibi tarafından maddi gerçeklerin yanlış veya eksik sunulması suretiyle elde edildiği ve aksi şekilde asla verilmeyeceği ortaya çıkmışsa.

Devletin ve/veya toplumun güvenliğine yönelik tehlike ([17]) (UD Madde 14(4)). Şahsın yaşadığı Üye Devletin güvenliği için şu anda tehlike oluşturduğu veya gelecekte tehlike oluşturabileceği tespit edildiği anda. Topluluğun veya Üye Devletin güvenliğine yönelik tehlikeye değinen UD Madde 17(1)(d) yalnızca ikincil korumadan yararlananlara atıfta bulunur.

<u>Mülteci statüsünün ve ikincil koruma statüsünün sona erdirilmesi</u>

Mülteci statüsüne ve ikincil korumaya ilişkin sona erdirme nedenleri sırasıyla UD Madde 11 ve Madde 16'da belirtilmiştir.

UD Madde 11: Mülteci statüsü
Sona erdirme
1. Üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişinin mülteci statüsü aşağıdaki durumlarda sonlandırılacaktır:
(a) vatandaşı olduğu ülkenin koruması için gönüllü olarak yeniden başvurmuşsa;
(b) vatandaşlığını kaybettikten sonra gönüllü olarak yeniden vatandaşlık almışsa;
(c) yeni bir vatandaşlık almış ve vatandaşı olduğu yeni ülkesinin korumasından yararlanıyorsa;
(ç) zulüm korkusu nedeniyle terk ettiği veya dışında kaldığı ülkede gönüllü olarak yeniden yerleşmişse;
(d) mülteci olarak tanındığı koşullar sona ermiş olduğundan vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmeye artık devam edemezse;
(e) mülteci olarak tanındığı koşullar sona ermiş olduğundan önceki mutat meskeni olan ülkeye dönebilecek vatansız bir kişiyse;
2. Birinci fıkranın (e) ve (f) bentleri göz önünde bulundurulduğunda, Üye Devletler koşullardaki değişikliğin, mültecinin zulüm korkusunun artık haklı nedenlere dayanamayacağı kadar önemli ve kalıcı nitelikte olup olmadığını göz önünde bulundurmalıdır.
3. Birinci fıkranın (e) ve (f) bentleri, vatandaşı olduğu veya vatansız kişiler söz konusu olduğunda önceki mutat meskeni olan ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü zulümden doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen bir mülteci için geçerli olmayacaktır.

([17]) CJEU, 2 Mayıs 2018 tarihli hüküm, *K. ile Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie arasında (ve H. F. ile Belgische Staat arasında*, birlikte görülen C 331/16 ve C 366/16 sayılı davalar, ECLI:EU:C:2018:296. Özet, EASO İçtihat Veri Tabanında mevcuttur. Söz konusu vakalar Madde 11, 14, 16 veya 19 ile doğrudan ilgilenmese de korumanın geri çekilmesiyle potansiyel olarak ilgili olan "kamu güvenliğine" atıfta bulunur.

UD Madde 16 - İkincil koruma statüsü

Sona erdirme

1. Üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız bir kişi, ikincil koruma statüsünün verilmesine neden olan koşullar sona erdiğinde veya koruma gerektirmeyecek derecede değiştiğinde artık ikincil koruma hakkına sahip olmayacaktır.

2. Birinci fıkranın uygulanmasında Üye Devletler koşullardaki değişikliğin, ikincil korumaya hak sahibi kişinin gerçekten ciddi bir riskle karşılaşmayacağı kadar önemli ve kalıcı nitelikte olup olmadığını göz önünde bulundurmalıdır.

3. Birinci fıkra, vatandaşı olduğu veya vatansız kişiler söz konusu olduğunda önceki mutat meskeni olan ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü ciddi zarardan doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen ikincil koruma statüsü hak sahibi için geçerli olmayacaktır.

Mülteci statüsüne ilişkin olarak, Madde 11(1)'de yer alan sona erdirme maddeleri Mülteci Sözleşmesi Madde 1C'deki sona erdirme maddeleriyle aynıdır. Ayrıca Madde 11(2), Madde 11(1) (e) ve (f) fıkralarında belirtilen koşullardaki değişikliğin önemli ve kalıcı nitelikte olduğuna da değinmektedir.

Ancak **ikincil korumanın** sona erdirilmesine ilişkin hükümler, hak sahibinin davranışına ilişkin maddeleri içermemektedir. Ayrıca değişen koşullarla ilgili olarak, ikincil korumanın sona erdirilmesi, mülteci statüsünün sona erdirilmesinden farklı olabilir. Bu farklılık ikincil korumanın verilmesine neden olan koşullar "sona ermiş olabileceği" gibi aynı zamanda "artık korumayı gerektirmeyecek bir ölçüde değişmiş olabileceği" için söz konusudur. Bu nedenle, hem mülteci statüsünün hem de ikincil korumanın sona erdirilmesine yönelik ortak kriter uluslararası korumaya gerek kalmaması olsa da, Madde 16(1) değişen koşulları, mülteci statüsü hakkındaki ilgili maddeden biraz daha farklı ve muhtemelen daha geniş kapsamlı tanımlamaktadır. Değişikliğin niteliğine ilişkin olarak ikincil koruma ve mülteci statüsü için aynı ifadeler ("önemli ve kalıcı nitelikte") kullanılır. Geçerli nedenlerden dolayı çıkarılma hakkında benzer ifadeler kullanılmaktadır.

Sona erdirme maddelerinin kriterleri ve bunların uygulamadaki somut anlamları Bölüm II "Sona erdirme maddelerinin yasal analizi"nde ayrıntılı bir şekilde tartışılmaktadır.

Sona erdirme dâhil olmak üzere uluslararası korumanın geri çekilmesine ilişkin usul gereklilikleri APD Madde 44, 45 ve 46 kapsamında belirtilmiştir. Bunlar uluslararası korumadan yararlanan kişi için belirli garantiler içermektedir. Usule ilişkin bu hususlar Bölüm III "Sona erdirme iş akışının prosedür adımları" kapsamında daha ayrıntılı tartışılmaktadır.

İlgili EASO aracı

EASO, *Uluslararası Korumanın Sonlandırılması: Uygunluk Direktifi (2011/95/EU) Madde 11, 14, 16 ve 19 - Yargı analizi*, 2016.

(c) Avrupa içtihatı

CJEU, 2 Mart 2010 tarihli hüküm, Abdulla ve diğerleri ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasındaki dava ([18])

Alman Mahkemesi, mülteci statüsünün sona erdiği düşünüldüğünde esas uygunluk direktifi (Direktif 2004/83/EC) Madde 11'in yorumlanmasına ilişkin bir ön karar alması için CJEU'ya talepte bulunmuştur.

Söz konusu dava, iktidar partisi tarafından menşe ülkede zulüm görme korkusu nedeniyle Almanya'da mülteci statüsü verilen Iraklılarla ilgilidir. Birkaç yıl sonra Alman yetkililer, Irak'taki koşullardaki değişiklik nedeniyle, tanınan statüleri kaldırdı. Dava, ön karar alınması için CJEU'ya başvurulmasına karar veren Federal İdari Mahkeme'de sona erdi.

CJEU, koşullardaki değişikliğin mülteci statüsünün tanınmasına neden olan nedenlere çözüm bulması gerektiğine karar vermiştir. Bu, menşe ülkedeki koruyucu aktörlerinin zulmü önlemek için makul adımlar atması, zulüm teşkil eden eylemlerin tespiti, kovuşturmaya tabi tutulması ve cezalandırılması için etkili bir yasal sistem kullanmaları gerektiği ve ilgili kişinin bu tür bir korumaya erişiminin olması anlamına gelmektedir. Önemli ve kalıcı nitelikteki gerekliliği karşılamak için başvuru sahibine mülteci statüsü verilmesinin nedenleri daimi olarak ortadan kaldırılmalıdır. Çok uluslu bir gücün varlığı dâhil olmak üzere uluslararası örgütler, koruyucu aktörler olabilir.

CJEU, mülteci statüsünü sona erdirmenin, kişinin ikincil koruma statüsüne uygun olmadığını tespit etmeye bağlı olamayacağını, çünkü bunların iki farklı koruma sistemi olduğunu belirtmiştir.

Karar merci, zulüm korkusunu haklı kılabilecek başka bir koşul olmadığını doğruladığında, bu koşulları değerlendirmede ispat standardı, başvuru sahibine mülteci statüsü verildiği dönemdeki standartla aynıdır.

Yetkili merci koşullardaki değişiklik nedeniyle mülteci statüsünü geri çekmeyi planladığında, başvuru sahibinin daha önce kabul edilenlerden farklı zulüm nedenleri varsa ve geçmişte bu farklı nedenlerle bağlantılı zulüm eylemleri veya tehditleri varsa UD Madde 4(4) normal olarak uygulanır.

([18]) CJEU, 2 Mart 2010 tarihli hüküm, *Aydin Salahadin Abdulla, Kamil Hasan, Ahmed Adem, Hamrin Mosa Rashi, Dler Jamal ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında*, birlikte görülen C-175/08, C-176/08, C-178/08 ve C-179/08 sayılı davalar, ECLI:EU:C:2010:105. Özet, EASO İçtihat Veri Tabanında mevcuttur.

CJEU, 20 Ocak 2021 tarihli hüküm, İçişleri Bakanı ile OA arasındaki dava ([19])

Birleşik Krallık, esas UD Madde 2(e) ve Madde 7 ve 11'in yorumlanmasına ilişkin bir ön karar alması için CJEU'ya talepte bulunmuştur.

Vaka, menşe ülkelerinde karşılaştıkları şiddetli zulüm nedeniyle kendilerine Birleşik Krallık'ta mülteci statüsü verilen bir Somali vatandaşı ile ilgilidir. Birkaç yıl sonra, İngiliz yetkililer, Somali'deki koşulların değişmesi nedeniyle, tanınan statüyü kaldırdı. Dava, ön karar alması için CJEU'ya başvurulmasına karar veren Üst Mahkeme'de sona ermiştir.

CJEU, korumanın tanımlanmasına ilişkin *Abdulla* hükmüne ([20]) atıfta bulunmuştur: Bu, menşe ülkedeki koruyucu aktörlerinin zulmü önlemek için makul adımlar atması, zulüm teşkil eden eylemlerin tespiti, kovuşturmaya tabi tutulması ve cezalandırılması için etkili bir yasal sistem kullanmaları gerektiği ve ilgili kişinin bu tür bir korumaya erişiminin olması anlamına gelmektedir.

CJEU ayrıca menşe ülkeye döndükten sonra özel aktörler (örneğin aile) tarafından sağlanan sosyal ve maddi desteğin koruma teşkil edemeyeceğini belirtmiştir; çünkü bu destek, mahiyeti itibarıyla zulüm eylemlerini önleyebilecek veya bu eylemlerin tespit edilmesini, kovuşturmaya tabi tutulmasını ve cezalandırılmasını sağlayacak yetkinlikte değildir ve bu yüzden koruma sağlandığı anlamına gelmez.

([19]) CJEU, 20 Ocak 2021 tarihli hüküm, *İçişleri Bakanı ile OA arasındaki dava*, C-255/19, ECLI:EU:C:2021:36. Özet, EASO İçtihat Veri Tabanında mevcuttur.

([20]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op. cit., fn. 18.

II. Sona erdirme maddelerinin yasal analizi

(a) Bireyin sona erdirmeye yol açan gönüllü eylemleri

UD Madde 11'de belirtilen altı sona erdirme maddesinin ilk dördü hak sahibinin kendisi tarafından yapılan değişiklikleri yansıtır. Aşağıdaki maddeler yalnızca mülteci statüsünden yararlananlar için geçerlidir:

(1) menşe ülkedeki korumanın gönüllü olarak yeniden sağlanması;

(2) kendi isteğiyle yeniden vatandaşlık alma;

(3) yeni bir vatandaşlık alma;

(4) zulüm korkusu olan ülkeye kendi isteğiyle yeniden yerleşme.

Kişinin menşe ülke yetkilileriyle iletişim kurmak veya oraya seyahat etmek gibi eylemleri, uluslararası korumayı sürdürmenin gerçekten gerekli olup olmadığı veya koruma ihtiyacının sona erip ermediği konusunda düşüncelere neden olmaktadır. Yukarıda belirtilen dört durumdan üçünde ((a), (b) ve (d)) incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken ana ve ortak unsur, kişinin eylemlerinin gönüllü olup olmamasıdır.

"Gönüllülük" kavramı herhangi bir fiziksel, psikolojik veya maddi baskının olmamasını ifade eder. Koruma ihtiyacının gerçekten sona erdiği sonucuna ancak **gönüllü** olarak yeniden faydalanma, yeniden edinme veya yeniden yerleşme ile ulaşılabilir. Gönüllülük değerlendirmesi vakanın belirli koşullarına dayanmalıdır. Mültecinin menşe ülkesiyle olan ilişkisi objektif ve bağımsız olarak analiz edilmelidir.

1. Vatandaşı olduğu ülkede korumanın gönüllü olarak yeniden sağlanması

Madde 11(1)(a), Mülteci Sözleşmesi Madde 1C(1)'i yansıtmaktadır. Kişi "vatandaşı olduğu ülkenin korumasından gönüllü olarak yeniden faydalanmışsa" mülteci statüsü sona erecektir.

Bu madde, yalnızca hak sahibinin menşe ülke vatandaşlığına sahip olduğu ancak ülke dışında yaşadığı durumlarda geçerlidir. Ancak, bu madde kişinin menşe ülkesine döndüğü anlamına gelmek zorunda değildir. İlgili kişi menşe ülkesinin korumasından faydalandığı ve böylece artık sığınma ülkesinden korunmaya ihtiyacı olmadığını ortaya koyduğu için söz konusu madde, korumanın sona ermesine neden olacaktır.

Vatandaşı olduğu ülkenin korumasının yeniden sağlanması, ancak aşağıdaki koşullar yerine getirildiğinde sona erdirmeye yol açabilir..

- Mülteci kendi isteğiyle hareket etmiştir.
- Kişinin eylemleri, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yeniden faydalanma niyetini taşımaktadır.
- Mülteci etkili bir koruma elde etmiştir.

Eylemin tek başına otomatik olarak sona erdirmeye neden olmayacağı vurgulanmalıdır. Kişi, koruma aramak ve elde etmek amacıyla kendi hür iradesiyle hareket etmiş olmalıdır. Kişi, kontrolü dışındaki

koşullarla hareket etmek zorunda ise gönüllülük kriteri karşılanmaz. Kişinin eylemleri, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yeniden faydalanma niyetini de göstermelidir. Bu anlamda "koruma" terimi zulüm veya ciddi zarara karşı hem diplomatik korumayı hem de konsolosluk yardımını kapsar. Vatandaşı olunan ülkenin korumasına yönelik sadece çabalar veya başarısız talepler sona erdirmeye neden olmayacağı için korumanın etkili bir şekilde aranması gerekmektedir. ([21]) Yetkililerle arada bir temas kurmak, kişinin vatandaşı olduğu ülkeyle düzenli ve güçlü ilişki kurduğu gerçek faydalanmadan önemli ölçüde farklılık gösterdiği için yeniden faydalanmanın farklı türlerine ve derecelerine dikkat edilmelidir.

Menşe ülkenin yetkileriyle iletişim kurma ([22])

Konsolosluk yetkililerinin ülke vatandaşlarının yurt dışındayken ihtiyaçları olabilecek belgeler ve sertifikalar verdiği durumlar (pasaportların, doğum ve evlilik belgelerinin yenilenmesi, diplomaların tasdik edilmesi dâhil) korumadan yeniden faydalanma açısından incelenebilir. Ulusal belgelerin verilmesiyle ilgili en temel konu, belgenin alınma veya yenilenme nedeninin yanı sıra kişinin bireysel koşulları ve menşe ülkedeki durumudur. Örneğin, ulusal pasaportların verilmesi veya süresinin uzatılması, vatandaşı olunan ülkeyle yeniden normal ilişkiler kurma amacına işaret edebilir ([23]). Yine de ulusal pasaport almanın veya yenilemenin, vatandaşı olunan ülkenin korumasından yeniden faydalanma amacına işaret etmediği durumlar olabilir. Ulusal pasaportun ev sahibi ülkenin yetkilileri tarafından istenmesi buna örnektir. Bireysel koşullara ve hak sahibinin niyetine bağlı olarak, akademik belgelerin tasdiklenmesi veya doğum, evlilik belgeleri ve diğer belgelerin nüshalarını almak için büyükelçilikler veya konsolosluklarla irtibata geçmek, menşe ülkenin korumasından yeniden faydalanma amacı taşıyan eylemler olarak düşünülebilir veya düşünülmeyebilir.

Bağlam dışında gerçekleştirilen eylem yanlış izlenim verebileceği için ulusal yetkililer, her durumda iletişimlerin ve/veya seyahatlerin amacını incelemelidir. Ayrıca menşe ülkedeki yetkililerle herhangi bir iletişim kurmanın değerlendirilirken kişinin devlet veya devlet dışı aktörler tarafından hedef alınıp alınmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, uluslararası korumadan yararlanan kişinin silahlı bir grubun zulümden korktuğu durumlarda devlet makamlarıyla iletişime geçmek, devletin silahlı gruba karşı mutlaka koruma sağlayabileceği veya sağlamak isteyeceği anlamına gelmez.

Bu prosedürdeki en temel zorluk, mültecinin eylemleriyle menşe ülkenin korumasından yeniden yararlanmaya niyetlenip niyetlenmediği ve bu korumanın menşe ülke tarafından etkili bir şekilde sağlanıp sağlanmayacağını belirlemektir.

Korumadan yeniden yararlanmaya işaret edebilecek eylemlere örnekler ([24])

- Gönüllü dönüş/kalış
- Saklanmadan uzun süre kalma
- Pasaportun verilmesi veya yenilenmesi
- İdari bir belgenin verilmesi
- Menşe ülkenin yetkilileri aracılığıyla işe girme
- Belirli bir süre boyunca ulusal makamlarla sık sık kurulan ve kişi tarafından başlatılan iletişimler.

([21]) "Etkili koruma" kavramı hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bölüm II, kısım b.

([22]) Ayrıca bkz. "Beneficiaries of International Protection Travelling to and Contacting Authorities of their Country of Origin", EMN Çalışması için Sentez Raporu, 2019.

([23]) BMMYK, *Sona Erdirme Maddeleri: Uygulanmalarına ilişkin kılavuz ilkeler*, op. cit., fn. 13, fıkra. 10.

([24]) Bu liste özet niteliğindedir ve listenin kapsamlı olması amaçlanmamıştır.

Uygulamalı örnekler

Sona erdirme aşağıdaki vakalarda uygulanamayabilir.

- Örneğin bir çocuk söz konusu olduğunda veya üçüncü bir kişi mültecinin rızası olmaksızın korumaya yeniden başvurduğunda kişi menşe ülkenin korumasından yararlanmak istediğini açıkça ortaya koymuş veya göstermiş olamaz.
- Kişi sadece örneğin aile birleşmesi için belge talep etmek, reşit olmayan çocuklar için pasaport talep etmek gibi nedenlerle ara sıra temas kurmuştur.
- Kişi, örneğin hayati tedavilere devam etmek için kesinlikle gerekli olduğu için iletişim kurmuştur.

2. Kendi isteğiyle yeniden vatandaşlık alma

BMMYK'nin 1999 tarihli sona erdirme kılavuz ilkelerinde de belirtildiği gibi "vatandaşlık genellikle vatandaş ve devlet arasındaki bağı yansıtır ve mülteci kendi hür iradesiyle vatandaşlığını tekrar aldığı sürece kendi ülkesinin korumasını almaya niyetli olduğu varsayılabilir" ([25]). Vatandaşlığın kaybedilmesi, mülteci statüsünün tanınmasından önce veya sonra meydana gelmiş olabilir. Bu tür kayıplar, menşe ülkenin inisiyatifinde (ör. başka bir ülkenin vatandaşıyla evlenmesi nedeniyle vatandaşlığın *kanunen* kaybedilmesi) veya kişinin kendi inisiyatifinde (ör. vatandaşlık hakkından feragat) olabilir.

UD Madde 11(1)(b), bir noktada menşe ülkesinin vatandaşlığını kaybetmiş ve şu anda **gönüllü olarak** tekrar geri almış herhangi bir kişi için geçerlidir. Vatandaşlığın gönüllü olarak yeniden alınması; mülteci ve mültecinin haklı nedenlerle zulüm korkusu duyduğu hükûmet arasındaki bağın normalleştiğinin açık bir göstergesidir ([26]). Yeniden alınan vatandaşlığın gönüllü olduğu kesinleşince, kişinin amacı veya gerekçesi varsayılır.

Ayrıca, sona erdirme maddelerinin uygulanmasına ilişkin BMMYK notunda ([27]) şunlar belirtilmektedir: "Eski vatandaşlığın gönüllü olarak yeniden edinilmesiyle birlikte kişi ile vatandaşı olduğu ülke arasındaki **ilişkilerin gerçekten düzelmiş olması** gerekmektedir; yani vatandaşı olunan ülke, bu ülkenin korumasından faydalanmayı kendisi isteyen mülteciye bu korumayı etkili bir biçimde sunabilmelidir. Bu ikinci husus, özellikle vatandaşlıktan mahrum bırakılarak zulme uğratılan mülteciler açısından önemlidir."

Vatandaşlığın *hükmen* yeniden kazanılması, sona erdirme maddesinin uygulanması için tek başına yeterli değildir. Bu yüzden mültecinin menşe ülkesindeki kanunun otomatik olarak vatandaşlık vermesi ve mültecinin bu şekilde vatandaşlığı yeniden kazandığı durumlarda mülteci, bu maddenin uygulanmasını otomatik olarak tetikleyecek herhangi bir eylemde bulunmamış olabilir ([28]). Ancak, kişinin vatandaşlığı açıkça kabul etmesi halinde UD Madde 11(1)(b)'nin uygulanabileceği hâller olabilir. Her vakanın belirli özelliklerine, yani vatandaşlığı veren kararın belirli koşullarına, aşamalara ve kişiye sunulan seçeneklere ve mültecinin bu seçenekler hakkındaki bilgisine özel olarak dikkat edilmelidir.

([25]) BMMYK, *Sona Erdirme Maddeleri:Uygulanmalarına ilişkin kılavuz ilkeler*, op. cit., fn. 13, fıkra. 13.

([26]) BMMYK, *Sona Erdirme Maddeleri:Uygulanmalarına ilişkin kılavuz ilkeler*, op. cit., fn. 13, fıkra. 13.

([27]) BMMYK, *Sona Erdirmenin Uygulanabilirliği Hakkında BMMYK Notu*, Mayıs 1997, EC/47/SC/CRP.30, fıkra 13.

([28]) BMMYK, *Sona Erdirme Maddeleri: Uygulanmalarına ilişkin kılavuz ilkeler*, op. cit., fn. 13, fıkra. 14.

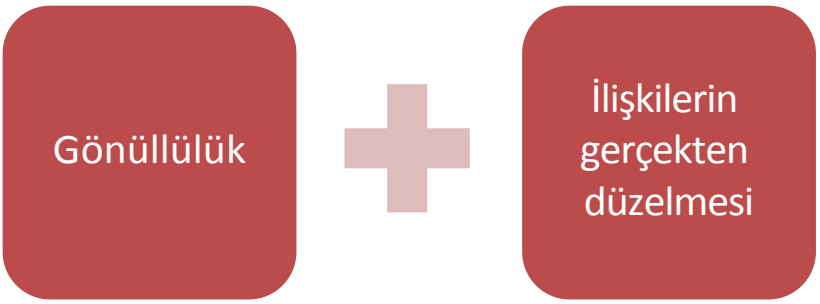

Her sona erdirme vakasında olduğu gibi toplanan tüm ilgili bilgiler ve kanıtlar dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir. Karar yalnızca etkenlerden sadece birini, yani menşe ülkedeki durum veya başvuru sahibinin bireysel koşullarını esas almamalıdır. Her iki faktör de özenle ve iyi niyetle değerlendirilmelidir.

3. Yeni vatandaşlık alınması

Mültecinin yeni bir vatandaşlık alması ve vatandaşı olduğu yeni ülkenin korunmasından faydalanması durumunda da uluslararası koruma sonlandırılabilir. Bu madde, mültecilerin ev sahibi ülkelere başarılı bir şekilde entegre edildiği ve sonunda vatandaşlığa kabul yoluyla ev sahibi ülkenin vatandaşlığını aldığı durumlarda yaygın olarak uygulanır. Ancak bu madde, kişinin başka bir (üçüncü) ülkenin vatandaşlığını alması durumunda da geçerlidir.

Ulusal yetkililer, yeni vatandaşlığın *hükmen* ve fiilen kazanılıp kazanılmadığını ve vatandaşı olunan yeni ülkede haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu veya gerçekten ciddi zarara uğrama riski nedeniyle kişinin **vatandaşı olduğu yeni ülkenin korumasından** faydalanıp faydalanamadığı veya bunu isteyip istemediği hususlarını inceleyecektir. Vaka görevlileri, vatandaşlığın etkili olup olmadığını ve gerçek bir bağlantı yansıtıp yansıtmadığını anlamak için hem yasal çerçeveyi hem de idari uygulamayı değerlendirmelidir. Mülteci, söz konusu ülkeye geri dönme ve orada ikamet etme hakkı dâhil olmak üzere o ülkenin vatandaşlarının sahip olduğu haklardan yararlanabilmelidir. Yeni vatandaşlığın kanun mucibince kazanılması halinde vaka görevlileri korumanın etkili olup olmadığını ve kanunların, korumayı uygulamada sağlayacak şekilde uygulanıp uygulanmadığını iyice incelemelidir. Bu, eşlerinin vatandaşlıklarını otomatik olarak alan kadınların söz konusu olduğu durumlarda ve devletlerin halefiyeti durumlarında özellikle ilgilidir.

Bu maddenin incelenmesinde, hem mevzuat hem de uygulama hakkındaki COI'ye danışılmalıdır ve pasaportlar ve kimlik belgeleri gibi evrak niteliğindeki tüm kanıtlar kişinin beyanlarıyla birlikte incelenmelidir.

4. Mültecinin terk ettiği ülkeye gönüllü olarak yeniden yerleşmesi

Kişinin kendi eylemleriyle ilgili sona erdirme maddelerinin en sonuncusu (UD Madde 11(1)(d)), kişinin koruma istenilen ülkeye sadece geri dönmesi değil aynı zamanda yeniden yerleşmiş olmasını gerektirir. Bu sona erdirme maddesinin arkasındaki mantık, gönüllü geri dönüşün yeniden yerleşme anlamına geldiği durumlarda kişinin, hâlihazırda ulusal korumayı güvence altına almış olması nedeniyle artık uluslararası korumaya ihtiyacı olmamasıdır ([29]). Bu maddenin uygulanmasında vaka görevlileri iki temel hususu göz önünde bulundurmalıdır: kişinin eylemlerinin gönüllülüğü ve yeniden yerleşme hususu.

([29]) EASO, *Uluslararası Korumanın Sonlandırılması: Uygunluk Direktifi (2011/95/EU) Madde 11, 14, 16 ve 19 – Yargı analizi*, 2016.

Birinci temel soruna ilişkin olarak prensipte hem geri dönüş hem de kalış **gönüllü olarak** gerçekleştirilmiş olmalıdır. Vaka görevlileri, dönüşün veya uzun süreli kalmanın gönüllü olmadığı durumlarda dikkatli olmalıdır. Bu anlamda, sona erdirme maddesi şu vakalar için geçerli olmayacaktır: (a) dönüş esasında mültecinin özgür iradesine bağlı değildir (cebir durumları veya yaptırım tehditleri ya da hakların geri çekilmesi, sınır dışı edilme, suçlu iadesi, kaçırılma veya ulaşım hizmetleri tarafından beklenmedik seyahat güzergahları dâhil) ve (b) kişi menşe ülkesine gönüllü olarak dönmüştür ancak tutukluluk, kaçırılma veya seyahat etmeyi engelleyen ciddi sağlık sorunu gibi durumlar nedeniyle orada gönüllü olarak kalmamıştır.

İkinci temel konuyla ilgili olarak neyin "**yeniden yerleşme**" anlamına geldiğine dair bir tanım yoktur. Temel unsur menşe ülkenin hükümetiyle ilişkilerde normalleşme olmasıdır. Vaka görevlileri, mültecinin eylemlerini her vaka bazında değerlendirmelidir. Kalış süresi ve ülke toplumuna bir tür "bağlılık" gösteren eylemler (örneğin yeni bir iş kurma, yeni bir ev inşa etme veya satın alma, ya da siyasi bir partiye üye olma, vergi ödeme, evlat edinme veya askerlik görevini yerine getirme) gibi unsurlar yeniden yerleşmeyi değerlendirmede önemli bir rol oynayabilir. Mülteci ülkeye istemeyerek dönmüş olsa bile daha sonra yerleşmek ve uzun bir süre için normal bir hayata devam etmek için gönüllü adımlar atması, sona erdirme maddesinin hâlâ geçerli olduğu anlamına gelebilir. Aksine durumu değerlendirmek, özellikle de durumun daimi bir dönüş için uygun olup olmadığını değerlendirmek için geri gitmek "yeniden yerleşme" anlamına gelmez. Aynı bağlamda aile ve arkadaşları kısa süreliğine ziyaret etmek mültecinin menşe ülkesine gönüllü olarak yeniden yerleştiğini düşünmek için yeterli değildir.

Bu sona erdirme maddesinin uygulanması, kişi yeniden yerleştikten sonra menşe ülkede ortaya çıkan koşullara dayanarak yeni bir mülteci talebinde bulunmasını engellemez ([30]).

Uygulamalı örnek

Danimarka'da menşe ülkelerine geri dönen uluslararası koruma hak sahiplerini destekleyen bir ulusal program mevcuttur. Menşe ülkelerine yeniden yerleşmeleri için özel bir ödenekten yararlanırlar. Yeniden yerleşemeyenler, belli bir süre içinde uluslararası koruma statülerini etkileyen hiçbir yasal durum olmaksızın ev sahibi ülkeye geri dönebilirler.

(b) Koşullarda değişiklik

UD Madde 11

UD Madde 16

Önceki bölüm, hak sahibinin davranışına ilişkin maddeleri ele alırken bu bölümde değişen koşullarla (yani ilgili koşulların "artık sona erdiği" veya "artık koruma gerektirmeyecek şekilde değiştiği" durumlarla) ilgili sona erdirme maddelerini tartışmaktadır. Yalnızca mülteciler için geçerli olan, hak sahibinin davranışına ilişkin maddelerin aksine, koşulların değişmesi nedeniyle sona erdirme hem mülteciler hem de ikincil korumadan yararlananlar için geçerli olabilir.

Koşullardaki değişikliği değerlendirmek için vaka görevlisi ilgili COI'yi esas almalıdır. COI; siyasi durum, hukukun üstünlüğünün uygulanması veya insan haklarının korunmasındaki iyileştirmeler hakkında bilgileri kapsayabilir. BMMYK'ye göre söz konusu "koşullar" genellikle menşe ülkedeki veya mutat meskendeki

([30]) BMMYK, *Sona Erdirme Maddeleri:Uygulanmalarına ilişkin kılavuz ilkeler*, op. cit., fn. 13, fıkra. 22.

siyasi ve temel insan haklarına ilişkin koşullar olduğu varsayılmaktadır. Bu koşullar, mülteci statüsüne neden olan zulüm korkusunun temelinde yer almıştır." ([31]).

Bu değişiklikler, **hak sahibine uluslararası korumanın sağlandığı** koşullarla ilgili olmalıdır. Bir başka deyişle değişiklikler her zaman tek başına ele alınmamalıdır: Her zaman başvuru sahibinin hak sahibi olarak tanınmasına yol açan nedenlerle birlikte dikkate alınmalıdır. İnceleme her zaman değişikliklerin kişiyi ve kişinin uluslararası koruma ihtiyacını nasıl etkilediğini değerlendirmek zorundadır.

Göz önünde bulundurulan değişiklikler, menşe ülkenin genel durumunda karşılaşılan en yaygın değişikliklerdir. Siyasi veya güvenlikle ilgili durumdaki değişiklikler buna örnek verilebilir. Değişen koşullar hak sahibinin durumuyla daha yakından ilişkili olabilir; örneğin, yetkililerin koruma sağlayamadığı veya sağlama konusunda isteksiz olduğu aileler arasındaki kan davasında kalıcı bir çözüme ulaşılmış olabilir. Ancak, bu tür sona erdirme maddeleri kapsamındaki değişikliklerin önemli ve kalıcı nitelikte olması için yalnızca kişinin eylemlerine veya tutumuna bağlı olmaması gerekir. Diğer bir deyişle bireyin fikirleri veya inançlarındaki değişiklikler veya hak sahibinin kişisel durumundaki (aile ilişkileri gibi) bir değişiklik, koşullarda sona erdirmeye neden olacak bir değişiklik olarak nitelendirilmez.

Kişinin davranışına dayanan sona erdirme maddeleri (UD Madde 11 (a)(d)) yalnızca mülteci statüsü verilen kişiler için geçerli olsa da ikincil koruma statüsü verilen bir hak sahibinin bireysel eylemleri, belirli durumlarda, bu statülerin tanınmasıyla bağlantılı koşulların değişip değişmediğine dair bir değerlendirme yapılmasını tetikleyebilir. Bu, hak sahibinin menşe ülkesine geri dönmesi gibi bir durumda gerçekleşebilir. Geri dönüşün kendisi sona erdirme nedeni olmayacaktır; ancak hak sahibine ikincil koruma statüsünün verilmesine ilişkin koşulların artık sona erip ermediğini veya uluslararası koruma gerektirmeyecek şekilde değişip değişmediğini araştırmak için bir tetikleyici olabilir.

1. Değişikliğin önemli ve kalıcı niteliği

Hem mülteci statüsü hem de ikincil koruma statüsü için koşullardaki değişikliğin mültecinin zulüm korkusunun artık haklı nedenlere dayanamayacağı veya ikincil korumaya uygun kişinin gerçekten ciddi zarar bir riskiyle karşı karşıya olmayacağı kadar önemli ve kalıcı bir nitelikte olması gerekmektedir ([32]).

CJEU, 2 Mart 2010 tarihli hüküm, Abdulla ve diğerleri ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasındaki dava ([33])
Almanya, esas UD Madde 11(1)(e)'in yorumlanmasına ilişkin bir ön karar alması için CJEU'ya talepte bulunmuştur. CJEU, hükmünde "koşullardaki değişikliğin mültecinin zulüm korkusunun artık haklı nedenlere dayandığı düşünülmeyecek kadar önemli ve kalıcı nitelikte olması" gerektiğine karar vermiştir. CJEU kararında şunları belirtmiştir: "koşullardaki değişikliğinin önemli ve kalıcı niteliğine dair yapılan değerlendirme, Direktif Madde 9(1) kapsamındaki temel insan haklarının ciddi ihlallerine neden olacak zulüm eylemlerine maruz kalma konusunda haklı nedenlere dayanan korkuların olmadığını göstermektedir."

([31]) BMMYK, *1951 Sözleşmesindeki Sona Erdirme Maddelerinin "sona eren koşullara" Uygulanmasına ilişkin Müzakere Notu*, 20 Aralık 1991, EC/SCP/1992/CRP.1.

([32]) UD Madde 11(2) ve 16(2) QD (değiştirilmiş).

([33]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op.cit., fn. 18.

Değişikliğin "**önemli**" niteliği, hak sahibinin tanındığı esas koşullarla ilgili olarak değerlendirilmelidir. Değişiklik veya olayın kendisi "tarihî" olarak önemli olmak zorunda değildir; daha ziyade haklı nedenlere dayanan esas korkunun veya gerçek riskin temelini oluşturan faktörlerin ortadan kaldırılmasına yol açması açısından önemli olmalıdır ([34]). Değişiklikler menşe ülkedeki genel durumu ilgilendirdiğinde değişikliğin önemli olup olmadığını değerlendirmekle ilgili göstergeler şunlardır: örneğin demokrasinin sağlanması, anayasada başarılı değişiklikler yapılması ve bu değişikliklerin siyasi rejime etkisi, insan haklarına yönelik genel saygı, demokratik seçimler ve çok partili sistem, hukuki ve sosyal yapıya yönelik reformlar, kurum ve idarelerin çalışma koşulları, baskıcı yasaların kaldırılması, baskıcı kolluk kuvvetlerinin veya zulüm eylemlerinin kökeninde yer alması muhtemel her türlü grubun veya oluşumun dağıtılması ([35]). Genel af programlarının uygulanması veya büyük ölçekli vatanına gönderme çalışmalarının başarılı olması gibi göstergeler de göz önünde bulundurulabilir.

UD Madde 11(2) kapsamındaki **kalıcı niteliğe** ilişkin olarak Mahkeme, mültecinin zulüm korkusunun temelini oluşturan faktörlerin kalıcı olarak **ortadan kaldırılmış** olabileceği durumlarda şartlardaki değişikliğin bu nitelikte değerlendirileceğini öngörmüştür ([36]). Her durumun farklı niteliği ve bireysel unsurlar göz önünde bulundurulduğunda AB mevzuatı bağlamında net bir asgari süre belirlenmemiştir. Değişikliğin niteliğinin kalıcı olduğu sonucuna varmak için değişikliğin ardından geçen süre içerisinde kaydedilen ilerleme ve değişiklikleri analiz etmek her durumda önemlidir. Bu değerlendirme, önemli değişikliklerin nasıl meydana geldiğini ve özellikle de menşe ülkedeki durumun istikrarının daha sonraki gelişimi değerlendirmeyi gerektirir. Örneğin, adil ve açık seçimlerle demokratik bir süreç aracılığıyla gerçekleşen bir geçiş, yetkinin şiddetle ele geçirildiği bir rejim sonrası meydana gelen değişikliğe kıyasla değişikliğin "kalıcı" niteliğine ilişkin standartlarını karşılaması daha olasıdır.

BMMYK, olası geçici değişikliklerin göz önünde bulundurulmasına yönelik uyarıda bulunmuştur; çünkü "mülteci statüsü prensipte sık sık incelemeye tabi tutulmamalıdır" (BMMYK El Kitabı 135. fıkra ([37]). Özellikle menşe ülkedeki genel durumla ilgili olarak değişikliğin kalıcı olup olmadığını değerlendirmek her zaman kolay değildir.

2. Zulüm korkusu artık haklı nedenlere dayanmıyor/gerçek bir ciddi zarar riskiyle karşılaşılmıyor

UD Madde 11(2) ve 16(2) uyarınca koşullardaki değişiklikler, mültecinin korkusunun artık haklı nedenlere dayanmayacağı ve ikincil korumadan yararlanan kişinin artık ciddi bir zarar riskiyle karşılaşmayacağı şekilde olmalıdır. Diğer bir deyişle başlangıçta uluslararası koruma verilmesini haklı kılan koşullar sona ermiş olmalıdır (UD Madde 11(1)(e)) veya ikincil koruma söz konusu olduğunda koşullar artık koruma gerekmeyecek derecede değişmiş olmalıdır (UD Madde 16(1)).

Uluslararası koruma ihtiyacına neden olabilecek nedenlerin var olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Bunlar, hak sahibinin ilk başlangıçta tanınmasına temel teşkil eden veya tanınmasından

---

([34]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op.cit., fn. 18, fıkra. 73.

([35]) O'Sullivan, M. *Refugee Law and Durability of Protection: Temporary residence and cessation of status,* 2019, op. cit., fn. 77, Bölüm 4.

([36]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op. cit., fn. 18, fıkra. 73.

([37]) "[Koşullardaki] değişiklikler, ülkede zulüm korkusunu temelden yok ettiği varsayılabilecek kadar köklü değişiklikler anlamına gelir. Mültecinin korkusuna ilişkin gerçeklerdeki -muhtemelen geçici- ve koşullarda o kadar da büyük farklılıklara neden olmayan bir değişiklik, bu maddeyi tek başına uygulanabilir kılamaz." BMMYK, *Mülteci Statüsünü Belirleme Prosedürleri ve Kriterleri Hakkında El Kitabı ve Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler,* 2019, op. cit., fn. 15, fıkra. 135.

sonra ortaya çıkan diğer yeni nedenlerle aynı olabilir. Örneğin, menşe ülkeye geri dönüş durumunda yeni koşullar, zulüm korkusuna ya da gerçek bir ciddi zarar riskine yol açabilir.

İlgili sona erdirme maddesi uygulanırken gerekli değişiklik için eşiği ve sona erdirme kararını haklı kılacak koşul değişikliğinin kapsamını değerlendirmek için uygulanan **ispat standardını** belirlemek zor olabilir. "Sona eren koşullar" maddesinin uygulanması için gerekli ispat standardının UD Madde 4(4) ([38]) hükümlerinin bir aynası olarak anlaşılması gerekir; çünkü başlangıçta tanınmayı sağlayan geçmişteki zulüm veya ciddi zararın tekrarlanmayacağının veya etkilerinin ortadan kaldırıldığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle sona erdirme, koşullardaki değişikliğin mülteci statüsünün tanınmasına neden olan nedenleri iyileştirdiği anlamına gelmektedir ([39]). Bu bağlamda BMMYK, "özellikle de mültecinin sona erdirme nedeniyle ciddi sonuçlarla yüzleşmesi ve 'sona eren koşullar' maddesinin mültecinin gönüllü eylemleriyle hayata geçmiş olmaması sebebiyle 'sona eren koşullar' maddesinin uygulanması için gerekli olan ispat standardının (veya olasılık standardının) yüksek olması gerektiğini belirtmektedir." ([40])

EASO Uygulama Kılavuzu: Kanıt Değerlendirmesi ([41]) uyarınca "UD Madde 4(3)'te listelenen unsurlar bir risk değerlendirmesi yapabilmek için geçerli ispat standardıyla ilgili olarak analiz edilmelidir. Haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu ve gerçek ciddi zarar riski değerlendirmesinde en sık kullanılan ispat standardı "makul derecedeki muhtemel" olma standardıdır. Geçerli ispat standardı tüm durumlarda "makul şüphelerin ötesinde" seviyesinden daha düşük olmalıdır.

Mülteci statüsü verilirken esas alınan koşulların sona erdiği belirlendikten sonra kişinin haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusu duymasına ya da ciddi bir ciddi zarar riskiyle karşılaşmasına yol açan **başka koşulların** ortaya çıkıp çıkmadığının yine de doğrulanması gerekmektedir. Ancak bu soruya "hayır" yanıtı verilebildiğinde mülteci veya ikincil koruma statüsü sona erebilir. Yapılacak değerlendirme, statü verilmesine yönelik ilk başvuru incelenmesi sırasında gerçekleştirilenle benzeşmektedir ([42]). Vaka görevlisi, kişinin beş nedenden biriyle bağlantılı olarak haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusunun olup olmadığını incelemek, değerlendirmenin tüm gerekli adımlarını takip etmek ve uygunluk kararı vermek zorundadır ([43]). Beş nedenden biriyle bağlantılı olarak haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu kanıtlanırsa, kişiye mülteci statüsü verilir. Kişi mülteci statüsüne uygun bulunmazsa ikincil korumayı değerlendirmek üzere incelemeye devam edilir. UD Madde 15'te açıklandığı üzere, kişinin ciddi bir zarar riski yaşayacağı saptanırsa mülteci statüsü sona erecek, ancak ikincil koruma sağlanacaktır.

İnceleme sonrasında uygulanacak ispat standardına ilişkin olarak ilgili kişi için zulüm korkusunu haklı çıkaracak başka koşullar yoksa (sorunun ilk başlangıcındakilerle aynı nedenler veya yeni nedenler), CJEU, " başka koşullardan kaynaklanan riskleri değerlendirmek için kullanılan olasılık standardının mülteci statüsü verildiğinde uygulananla aynı olduğunu" belirtmiştir ([44]).

([38]) "Zulmün veya ciddi zararın tekrarlanmayacağının düşünülmesi için iyi nedenler bulunmadıkça başvuru sahibinin hâlihazırda zulme veya ciddi zarara veya söz konusu zulüm ya da zarara yönelik doğrudan tehdide maruz kalmış olması gerçeği, başvuru sahibinin haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunun veya ciddi zarara maruz kalmasına dair gerçek riskin önemli bir göstergesidir.

([39]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op.cit., fn. 18, fıkra. 69.

([40]) BMMYK, *Avrupa Birliği Adalet Divanı nezdinde bekleyen Salahadin Abdulla ve Diğerleri* v *Bundesrepublik Deutschland ile ilgili BMMYK kamuoyu açıklaması*, 2008, s. 18.

([41]) *EASO Uygulama Kılavuzu: Kanıt değerlendirmesi*, 2015, s. 21.

([42]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op. cit., fn. 18, para 81–83.

([43]) Uluslararası korumanın incelenmesi konusunda daha fazla bilgi için bkz. *EASO Uygulama Kılavuzu*: *Kanıt değerlendirmesi*, 2015 ve *EASO Uygulama kılavuzu: Uluslararası korumaya uygunluk.*, 2018.

([44]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op. cit., fn. 18, fıkra. 84.

3. Etkili koruma kavramı ve devlet dışı koruma aktörleri

UD Madde 11 ve 16 ile uygun olarak koşulların önemli ve kalıcı nitelikte değişmesi durumunda sona erdirme maddelerini uygulayabilmek için uluslararası korumadan yaralanalar menşe ülkenin korumasından yararlanabilmelidir (Madde 11(1)(e)) veya uluslararası korumanın artık gerekli olmadığı tespit edilmelidir (Madde 16(1)).

Zulüm veya ciddi zarar riskinin devam ettiği durumlarda sona erdirme maddelerinin uygulanması, korumanın koruma aktörleri tarafından UD Madde 7 kapsamında belirtilenlerle aynı koşullar altında etkili bir şekilde verilmesine bağlıdır ([45]). Hak sahibinin daha önce bu şekilde tanınmış olması, menşe ülkelerinin korumasından faydalanamadıkları veya korku ya da risk nedeniyle faydalanmak istemedikleri anlamına gelir. Korku veya risk gerekçesi sona ermemişse, koşullardaki değişiklik, kişinin kendi ülkesi tarafından koruma sağlanıp sağlanmadığı açısından geçerli olmalıdır. Bu, korumanın mevcudiyetinin artık haklı nedenlere dayanan korku veya gerçek risk olmadığı ölçüde değişmiş olması gerektiği anlamına gelmektedir.

UD Madde 7(2) korumanın ne zaman "genel olarak sağlandığı" ve Üye Devletlerin değerlendirmelerinde hangi faktörleri göz önünde bulundurması gerektiğine dair rehberlik sağlar:

> Zulme veya ciddi zarara karşı koruma etkili ve kalıcı nitelikte olmalıdır. Böyle bir koruma genellikle … sözü edilen aktörler, zulüm veya ciddi zarar teşkil eden eylemlerin tespiti, kovuşturulması ve cezalandırılması için etkili bir hukuk sistemi işleterek diğer şeylerin yanı sıra zulmü veya ciddi zarar görmeyi engellemeye dönük makul adımlar attığında ve başvuru sahibinin bu korumaya erişimi olduğunda sağlanır.

CJEU, *Abdulla ve diğerleri* davasına ilişkin 2010 yılındaki hükmünde koruma aktörlerinin değerlendirmesini yaparken, bu aktörlerin zulme engel olmak için makul adımlar attıklarının doğrulanması gerektiğine karar vermiştir. Bu nedenle, diğer hususların yanı sıra zulüm teşkil eden eylemlerin tespiti, kovuşturulması ve cezalandırılması için etkili bir yasal sistem işlettiklerini ve ilgili vatandaşın mülteci statüsüne artık sahip olmaması halinde bu korumaya erişim sağlayacağını teyit etmek gerekmektedir ([46]).

Bu bakımdan koruma aktörlerini değerlendirirken, koruma sağlama konusundaki istekleri ve becerileri incelenmelidir. Ayrıca sunulan korumanın etkili ve kalıcı nitelikte olup olmadığını ve başvuru sahibinin bu korumaya erişip erişmediğini değerlendirmek gerekmektedir. Koruma sunulmamasının, zulüm veya ciddi zarar gibi nedenlerle ilişkili olması gerekmez. Yeterli koruma sağlama konusundaki başarısızlık veya yetersizlik, korumanın fiilen sunulmadığını kanıtlar.

CJEU'nun *OA* ([47])davasındaki hükmüne göre, aile veya aşiret gibi özel aktörler tarafından sağlanan sosyal ve mali destek, **doğası itibarıyla** zulüm eylemlerini önleyemez veya cezalandıramaz ve bu nedenle bu tür eylemlere karşı gereken korumayı sağladığı düşünülemez. Sonuç olarak Mahkeme, özel aktörlerin sunduğu sosyal ve mali desteğin devlet tarafından sağlanan korumanın etkinliği veya mevcudiyetinin değerlendirilmesiyle hiçbir şekilde ilgili olmadığını da düşünmektedir. Aynı hükme göre özel aktörler

([45]) CJEU, 2021, OA, op. cit., fn. 19, fıkra. 38.

([46]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op. cit., fn. 18, fıkra. 70.

([47]) CJEU, 2021, OA, op. cit., fn. 19, para 41 ve 46.

güvenlik gibi konularda koruma sağladığında, UD Madde 7(2) uyarınca etkili devlet korumasının sağlanıp sağlanmadığını değerlendirirken bu unsuru göz önünde bulundurmak mümkün değildir ([48]).

Koruma aktörlerini değerlendirirken menşe ülkenin mevcut yasa ve yönetmeliklerini ve bunların uygulamaya geçirilme şeklini incelemek gereklidir. Ayrımcı yasaların kaldırılması veya temel insan haklarını saygının uygulamada hayata geçirilebilme derecesi, bu bağlamda koruma aktörlerini incelerken verilebilecek ilgili örnekler olabilir.

Devlet dışı bir kuruluşun koruma aktörü olup olmadığını incelerken, ek bir koşulda aktörün devleti veya bölgenin önemli bir kısmını kontrol gerekli kılınır. Dolayısıyla bir oluşumun nihayetinde UD Madde 7 gerekliliklerini karşılayan bir koruma aktörü olarak değerlendirilmesi için idare edilen bölge üzerinde ilgili resmî işlevlerini yerine getirdiği tespit edilmelidir ([49]). Ancak, bu tür oluşumların varlığı da istikrarsızlık göstergesi olabilir. Bu nedenle, değişen koşulların geçici olmadığını kanıtlayabilecek ilgili COI'ye ulaşarak her vakada kapsamlı ve bireysel bir değerlendirme yapılmalıdır.

(c) Menşe ülkenin korumasını reddetmek için geçerli nedenler

Zorlayıcı nedenlerden kaynaklı istisnanın amacı, koşullardaki değişiklik dönebileceklerini gösterse de daha önce ciddi zulme maruz kalmış kişilerin menşe ülkelerine dönmemelerini garanti etmektir.

Mülteci Sözleşmesi Madde 1C(5)

Mülteci Sözleşmesi Madde 1C(5) uyarınca sona erdirme "... vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü zulümden doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen bir mülteci için geçerli olmayacaktır."

UD, mülteci statüsü için Madde 11(3) ([50]) ve ikincil koruma için Madde 16(3) ([51]) kapsamında "geçerli nedenleri" bir istisna olarak tanımlamaktadır. Bu istisnalar, önceki zulüm veya önceki ciddi zarardan kaynaklanan geçerli nedenlerle korumanın sağlanmaya devam etmesini öngörür ve istisnaların genel bir insani ilkeyi yansıttığı düşünülmektedir.

Geçerli nedenler, geçmişte çok ciddi zulüm görmüş ve bu nedenle menşe ülkedeki koşullar değişmiş olsa bile koruma ihtiyacı sona ermeyecek olan mültecileri ve ikincil koruma hak sahiplerini kapsamaktadır. Uygulamada uluslararası koruma sağlandıktan sonra artık zulüm ya da ciddi zarar korkusu olmasa bile korumanın kaldırılamayacağı anlamına gelir. Bu durumda geçmişte maruz kalınan zulüm veya zarar, kişinin makul şartlarda ülkesine dönmesinin beklenemeyeceği kadar ciddi nitelikte olmalı ve "korkunç şekillerde" ([52]) uygulanmış olmalıdır.

([48]) a.g.e., fıkra. 53.

([49]) Bkz. *EASO Uygulama Kılavuzu: Uluslararası korumaya uygunluk*, 2018, ss. 36–39.

([50]) 'Birinci fıkranın (e) ve (f) bentleri, vatandaşı olduğu veya vatansız kişiler söz konusu olduğunda önceki mutat meskeni olan ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü zulümden doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen bir **mülteci** (vurgulu biçimde) için geçerli olmayacaktır."

([51]) 'Birinci fıkra, vatandaşı olduğu veya vatansız kişiler söz konusu olduğunda önceki mutat meskeni olan ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmesi nedeniyle geçmişte gördüğü ciddi zarardan doğan geçerli nedenleri ortaya koyabilen **ikincil koruma statüsü** (vurgulu biçimde) hak sahibi için geçerli olmayacaktır.

([52]) BMMYK, *Mülteci Statüsünü Belirleme Prosedürleri ve Kriterleri Hakkında El Kitabı ve Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2019, op. cit., fn. 15.

Menşe ülkenin korumasından faydalanmayı reddetmenin nedenleri o kadar güçlü olmalıdır ki hak sahibinin geri dönmesini istemenin tamamen mantıksız olması gerekir. Bu talebin mantıksızlığına mültecinin öznel ruh hali göz önünde bulundurularak objektif bir şekilde karar verilmelidir. Şiddet seviyesi; eylemin kendisinden, muamelenin süresinden ve gerçekleştiği bağlamdan çıkarılabilir ([53]). Bazı vakalarda doktor ve adli tıp raporları da değerlendirme açısından çok değerli olabilir ([54]).

UD'ye göre geçerli nedenler, geçmişte maruz kalınan zulüm veya ciddi zarardan kaynaklanmalıdır. Bu, zulme maruz kalınan esas koşulların ve ülke geri dönmekten kaynaklı sonuçların bir birleşimi olabilir. Ayrıca geçerli nedenlere yol olan geçmiş zulüm eylemleri mülteci statüsünün tanınması veya ikincil koruma verilmesinin asıl nedeni olmayabilir. Örneğin ağır işkence sonucu vücudunda yara izleri olan bir mültecinin senaryosunu ele alalım; bu iddia başvurunun incelenmesi sırasında araştırılacak ve değerlendirilecektir. Yine de mülteci statüsünün verilirken şu düşünce esas alınabilir: Hükümet vücudunda (herhangi bir nedenle) yaralar olan kişinin devam eden iç savaşa katıldığından şüphelenir ve sırf bu nedenle de kişi zulme maruz kalabilir. Koşullarda değişiklik olduğu için sona erdirmenin düşünüldüğü bir bağlamda ve hükmün amacı göz önünde bulundurulduğunda mültecinin, ilk başta mülteci statüsünün tanınmasına neden teşkil etmeyen zulüm eylemlerine (yani bu durumda ciddi işkenceye) bel bağlayabileceği görülüyor. Her durumda mülteci, en azından ilk başvuru sırasında mülteci tarafından bu eylemleri belirtilmiş olmalıdır. Sona erdirme işlemleri sırasında, bu tür eylemlerin gerçekten meydana geldiği kanıtlanmalıdır.

Aşağıda, geçerli nedenlerin uygulanmasına potansiyel olarak yol açabilecek zulüm biçimlerinin kapsamlı olmayan bir listesi ([55]) bulunmaktadır.

Olası geçerli nedenlere örnekler (kapsamlı olmayan liste)

- Soykırım
- İşkence
- İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza
- Kamplarda veya cezaevlerinde tutukluluk
- Ciddi şiddet eylemleri veya tehditleri
- Sakatlama
- Tecavüz
- Diğer cinsel istismar türleri
- Zulüm yoluyla yakın akrabaların kaybı
- Şiddetten kurtulanlar veya aile üyelerine yönelik şiddete tanıklık edenler
- Ağır travma geçiren kişiler.

Geçerli nedenlerin **vakaya göre** incelenmesi gerekmektedir. Yaş, cinsiyet, kültürel geçmiş ve sosyal deneyimler gibi belirli bireysel yönlere özellikle dikkat edilmelidir.

([53]) BMMYK, *Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeler*, Aralık 2011, fıkra. 26.

([54]) Aşağıdakilere göz atın: OHCHR, *İşkence ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu, ("İstanbul Protokolü")*, 2004, HR/P/PT/8/Rev.1; BMMYK, *Mülteci Statüsünü Belirleme Prosedürleri ve Kriterleri Hakkında El Kitabı ve Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2019, op. cit., fn. 15, fıkra 208-210.

([55]) Son üç madde hariç olmak üzere liste BMMYK'den alınmıştır, *Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2011, op. cit., fn. 53, fıkra. 26.

BMMYK değerlendirme sırasında aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmayı tavsiye eder ([56]).

- İlgili kişi için travmatik bir olay olarak kabul edilebilecek ciddi zulüm biçimlerine maruz kalma sonucunda kişinin yaşadığı aşırı stres. Bu gibi durumlarda örneğin uzmanlardan kanıt elde ederek bu olayların hak sahibi üzerinde yarattığı psikolojik etkiyi tanımlamak önemlidir.
- Kişide şiddetli zulüm deneyimlerinden kaynaklı devam eden duygusal, ruhsal ve fiziksel sorunlar.
- Geçmişteki zulüm olaylarıyla yetişkinlerden farklı yollarla başa çıkabileceklerini ve zulmün olumsuz etkilerini daha ciddi bir şekilde yaşayabileceklerini göz önünde bulundurarak çocuklarla özellikle ilgilenilmelidir.
- Travmaya neden olan zulüm eyleminin veya olayın yeri, sona erdirme maddelerinin uygulanmasından muafiyetin geçerli olup olmadığını değerlendirmede belirleyici faktör olmamalıdır. Örneğin, bir mültecinin menşe ülkeden gelen ajanlar tarafından sığınma ülkesinde saldırıya uğraması durumunda bu saldırı, devam eden uluslararası koruma ihtiyacını garanti altına alan geçerli nedenlere temel teşkil edebilir.

([56]) Daha fazla bilgi için bkz. *Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2011, op. cit., fn. 53.

III. Sona erdirme iş akışında prosedür adımları

Bu bölüm, sona erdirme iş akışının uygulamadaki halini açıklamaktadır. Sona erdirme sürecinin tüm aşamalarına ilişkin ilgili örnekler ve kontrol listeleri sunar.

Uluslararası korumayı geri çekme kararı hiçbir zaman otomatik olarak alınmaz. Uluslararası korumayı sona erdirmeye yönelik hükümlerin adil, şeffaf ve tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için uyulması gereken usul güvenceleri vardır. UD Madde 14(2) ve 19(4) kapsamında da belirtildiği üzere Üye Devletler, bir karar almadan önce **bireysel değerlendirme yapmak** ve bireysel vakanın ilgili tüm unsurlarını değerlendirmekle yükümlüdür. Uluslararası korumasını yeniden değerlendirmek için incelemeye tabi tutulan kişi, elinde bulundurduğu tüm ilgili bilgileri ve belgeleri sunmakla yükümlüdür.

(a) Tetikleyici faktörler ve prosedürün başlatılması

Madde 44 APD

"Uluslararası korumanın geri çekilmesil

Üye Devletler, uluslararası korumanın geçerliliğini yeniden değerlendirmek için nedenler olduğunu gösteren yeni unsurlar veya bulgular ortaya çıktığında belli bir kişiden uluslararası korumayı geri çekmek için bir inceleme başlatabilecektir."

Sona erdirme düşüncelerini ortaya çıkaran olası tetikleyici faktörler iki gruba ayrılabilir; potansiyel sona erdirme kişinin bireysel eylemlerinin veya davranışlarının ya da koşullardaki değişikliğin sonucu olarak başlatılabilir. Aşağıda listelenen tetikleyici faktörler kapsamlı bir liste teşkil etmez.

1. Mültecinin davranışına ilişkin faktörler

Kişinin davranışına ilişkin tetikleyici faktörler değerlendirilirken mültecinin, devletin korumasından yararlanmadaki **gerçek niyetinin** değerlendirilmesi kilit nokta olacaktır. Bu nedenle mültecinin beyanlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Mülteci vatandaşı olduğu ülkenin koruması için gönüllü olarak yeniden başvurmuştur

- **Pasaport veya mülteciye ulusal merciler tarafından verilen diğer belgeler.**

  Bir belge (doğum belgesi, diğer kişisel belgeler) almak veya yeni pasaport başvurusu yapmak için kendi özgür iradesiyle menşe ülkesinin büyükelçiliği veya konsolosluğu ile irtibata geçen bir mülteci.

- **Polis, sınır muhafızları, büyükelçilik veya konsolosluklar gibi yurt dışında yer alan diğer ulusal mercilerin raporları.**

  Bu merciler, sınırda veya oturma izninin yenilenmesi veya diğer hizmetler için başvuru yapılıp ilgili belgeler ibraz edildiğinde bir mültecinin menşe ülkesine gittiğini ya da oradan döndüğünü fark edebilirler. Bu belgeler aşağıdakileri içerebilir:

- **uçak biletleri**
- **pasaporttaki damgalar**.

Pasaporttaki damgalar yalnızca geri dönüşü değil aynı zamanda kişinin menşe ülkesinde kaldığı süreyi ve menşe ülkesine ettiği seyahatlerin sayısını da gösterir.

Mülteci vatandaşlığını kaybettikten sonra gönüllü olarak yeniden vatandaşlık almıştır

- Kişiye verilen ve vatandaşlığın yeniden alındığını kanıtlayan **belgeler**.
- Bir değerlendirme başlatmak için çıkış noktası olarak menşe ülkedeki vatandaşlık **mevzuatındaki** değişiklikler.

Mülteci yeni bir vatandaşlık almıştır ve vatandaşı olduğu yeni ülkesinin korumasından yararlanmaktadır

- Mültecinin yeni bir vatandaşlık aldığını gösteren **yeni bir pasaport** alması.
- Sığınma ülkesinde vatandaşlık vermekten sorumlu mercilerden alınan **kesin bilgi**.
- İlgili ülkenin resmi gazetelerinde yayımlanan **vatandaşlığa kabul edilmiş kişiler listesi**.

Mülteci zulüm korkusu nedeniyle terk etmiş olduğu veya dışında kaldığı ülkeye gönüllü olarak yeniden yerleşmiştir

- **Kişinin beyanları** ve menşe ülkesinde kalma ve oraya yeniden yerleşme isteği.
- Başvuru sahibinin menşe ülkedeki faaliyetleriyle ilişkin geçerli **belgeler**. Bunlar örneğin mültecinin menşe ülkede girdiği bir işe veya satın aldığı bir mülke ilişkin belgeler olabilir.
- Yukarıda bahsedildiği üzere **polis, sınır muhafızları, büyükelçilik veya konsolosluklar gibi yurt dışında yer alan diğer ulusal mercilerin** geri dönüşü kanıtlayan **raporları**.
- İlgili kişinin gerekçeleri dâhil olmak üzere olası geri dönüşe ilişkin özenle değerlendirilmesi gereken **gayriresmî raporlar veya bilgiler**.

Kişinin davranışına ilişkin tetikleyicilere yönelik kontrol listesi

- ☐ Pasaport veya diğer ilgili belgelerin verilmesi
- ☐ Yeni vatandaşlığı kanıtlayan belgeler
- ☐ Menşe ülkeye veya önceki mutat meskene geri dönüldüğüne dair kanıt
- ☐ Menşe ülkeye yerleşildiğine dair kanıt
- ☐ Diğer mercilerden alınan resmî bilgi/rapor
- ☐ Başka bir kişiden alınan ve dikkatle değerlendirilen gayriresmî bilgi/rapor
- ☐ COI raporları
- ☐ Hak sahibinin gerçek niyetini kanıtlamaya yönelik beyanları

NOT: Yukarıdaki tetikleyici faktörlerin değerlendirilmesine ilişkin olarak hak sahibinin gönüllülüğü kavramı (yukarıdaki "Mültecinin davranışına ilişkin faktörler" bölümünde açıklandığı üzere) değerlendirme açısından çok önemlidir.

2. Koşulların değişmesine ilişkin faktörler

Bir sona erdirme prosedürünün başlatılmasında koşulların değişmesiyle bağlantılı tetikleyici faktörler, çoğunlukla yeni COI'nin hazırlanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu değişiklikler, ilgili menşe ülkelerdeki **güvenlik durumunda, siyasi koşullarda, sosyal politikada veya mevzuatta** gerçekleşmiş olabilir. Bu tür tetikleyici faktörler, karar mercinin dâhili iş akışları aracılığıyla sorumlu vaka görevlisinin dikkatini çekmektedir.

Özellikle Üye Devletler, hak sahibinin zulüm korkusu veya gerçek ciddi zarar riskinin hâlâ geçerli olup olmadığını incelemek amacıyla menşe ülkedeki koşulların önemli ve kalıcı bir şekilde değişip değişmediğini değerlendirmek için COI'yi kullanır. COI raporları, örneğin Üye Devlet idarelerinin ilgili birimleri tarafından menşe ülkenin durumuyla ilgili yayımlanan periyodik raporlar aracılığıyla sistematik olarak kullanılabilir; (örneğin, bkz. Bölüm V: "Büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları"). Ancak, hak sahibinin oturma izni yenileme işleminin yeniden gözden geçirilmesi sürecinde talep edilenler gibi geçici COI raporları da olabilir. Hak sahibinin menşe ülkesine dönmesi de böyle bir soruşturmayı tetikleyebilir. İdarenin, ilgili COI'ye ek olarak hak sahibinin kişisel durumunu ve kişisel özelliklerini göz önünde bulundurması gerektiğinin altını çizmek önemlidir; çünkü bunlar esas kararın alındığı tarihten bu yana değişmiş olabilir ve menşe ülkedeki değişen koşullar farklı kişileri çok farklı şekillerde etkileyebilir.

(b) Bilgi temini

Bir sona erdirme vakasının başlatılacağı değerlendirildikten sonra uluslararası korumadan yararlanan kişi gereğince bilgilendirilmelidir.

APD Madde 45(1)
1. Yetkili mercinin, 2011/95/EU sayılı Direktif Madde 14 ve 19 uyarınca uluslararası korumayı üçüncü ülke vatandaşından veya vatansız bir kişiden geri almayı düşünmesi halinde Üye Devletler, ilgili kişinin aşağıdaki teminatlardan yararlanmasını sağlayacaktır: (1) yetkili mercinin, uluslararası koruma hak sahipliğine uygunluğunu yeniden değerlendirdiği ve böyle bir yeniden değerlendirmenin nedenleri hakkında yazılı olarak bilgilendirilmesi; (2) Madde 12(1)(b) ve Madde 14-17 uyarınca kişisel bir mülakatta veya yazılı bir açıklamada uluslararası korumasının geri alınmaması gerektiğine dair sebepler sunması için kendisine fırsat verilmesi.

Sona erdirmeye dair herhangi bir karar alınmadan önce hak sahibi, bir sona erdirmenin değerlendirileceği, bu yeniden değerlendirmenin nedenleri ve statüsünün geri çekilmemesi için nedenler öne sürme fırsatı olduğu konusunda yazılı olarak bilgilendirmelidir. Statünün yeniden değerlendirilme nedenleri kısaca belirtilmiş olabilir, ancak hak sahibinin kişisel mülakata hazırlanmasına veya statüsünün neden geri çekilmemesi gerektiğine dair görüşlerini yazılı bir beyanla paylaşmasına olanak sağlayacak kadar ayrıntılı olmalıdır.

Hak sahiplerine verilen yazılı bilgilerin kapsamı ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Uygulamalardan biri, sürecin başlangıcına ilişkin olarak nedenler hakkında belirli bilgiler içeren ancak bilgi kaynaklarına değinmesi gerekmeyen bir bilgi mektubudur. Örneğin idare, kişinin menşe ülkesine geri döndüğüne dair bilgilendirildiği durumlarda korumanın yeniden sağlanmasını değerlendiriyorsa mülakata kadar bu bilginin kaynağını açıklamaz (örneğin sınır polisi gibi resmî bir kaynaksa sınır polisi). Diğer Üye Devlet uygulamalarında idare, bilgi mektubunda sağlanan bilgiler ile mülakat sırasında verilen bilgiler arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır.

Bu aşamada verilen bilgiler, prosedürün sonraki adımlarına dair bir açıklama içerebilir ve olası bir olumsuz karara itiraz etme olasılığına atıfta bulunabilir.

(c) Kişisel mülakat

Kişisel mülakat ayarlanması tavsiye edilir; idare, mülakat sırasında sona erdirme düşüncesinin ortaya çıkış nedenleri ayrıntılı olarak açıklayabilir ve hak sahibi de kendi kişisel durumunda sona erdirmenin geçerli olamayabileceğine dair nedenleri anlatabilir ([57]). Kişisel mülakat, sahibinin ortaya koyduğu getirdiği karşı argümanlarla ilgili olarak ortaya çıkabilecek herhangi bir güvenilirlik sorununu daha fazla değerlendirmeye olanak tanır. Kişisel mülakatların sistematik olarak düzenlenmediği durumlarda yazılı beyanlar incelendikten sonra bu yazılı beyanlardan doğabilecek kesin olmayan veya belirsiz unsurları ortadan kaldırmak için mülakat olasılığını öngörmek önemlidir. Böyle bir mülakat, hak sahibi tarafından ileri sürülen tüm yeni unsurları gerekirse daha fazla araştırmaya da hizmet edebilir.

Ayrıca, sona erdirme mülakatından ve/veya değerlendirmesinden sorumlu vaka görevlilerinin EASO eğitim modülü "Korumanın Bitmesi" gibi sona erdirme ([58]) ve korumanın bitmesine ilişkin özel eğitimleri takip etmeleri tavsiye edilir.

Kişisel mülakatın gereklilikleri APD Madde 15 kapsamında ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Kişisel mülakat, normalde uygun bir inceleme için gerekli görülmediği takdirde aile üyeleri olmadan ve gizliliği sağlayacak koşullar altında gerçekleştirilmelidir. Üye Devletler, kişisel mülakatları hak sahibinin görüşlerini belirtmesine izin veren koşullar altında yapılmasını sağlamak için uygun adımlar atmalıdır. Son olarak Üye Devletler kişisel mülakatta üçüncü tarafların varlığıyla ilgili kurallar öne sürebilir.

Ayrıca, BMMYK ([59]) sona erdirme işlemi durumunda aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır.

- Mülakat uygun bir ortamda gerçekleştirilir.
- Mülakat sırasında anlayışlı bir tutum benimsenir.
- Mülakat için yeterli süre ayrılır.
- Başvuru sahibi için stres tahammül edilemez hale gelirse mülakata daha sonra devam etmek için randevuyu yeniden planlamak gerekebilir.
- Uzun yıllar sonra travmatik anıları hatırlamanın travma semptomlarının kötüleşmesine veya yeniden canlanmasına neden olabileceğini unutmamak önemlidir.
- Psikolojik sorunlar ve cinsel konular hakkındaki sorular pek çok toplumda tabu sayılır ve mülakatçı bu koşullara saygılı bir farkındalıkla yaklaşmalıdır.

([57]) BMMYK'nin Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeleri'ne göre ilk safhada bireysel mülakat da dâhil olmak üzere dinlenme hakkı, prosedür konularına ilişkin asgari prosedür standartları arasında listelenmiştir (bkz. fıkra 29 ve 42).

([58]) BMMYK'nin Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeleri'ne göre "Muafiyetlere karar veren resmî görevlilerin Mülteci Statüsü Belirleme (RSD) ve uygun olduğu durumlarda muafiyet prosedürleri hakkında deneyimli olması gerekmektedir (fıkra 9).

([59]) BMMYK, *Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2011, op. cit., fn. 53, fıkra 51-53.

1. Mülakatın yapısı

Mülakatı gerçekleştirmeden önce ilgili COI'yi elde etmek her zaman önemlidir. Ayrıca vakayla ilgili bilgilere dayanarak incelenmesi gereken ilgili konuları belirlemek uygun olabilir.

İlgili EASO aracı

Yüksek kaliteli bir mülakatı nasıl gerçekleştireceğinize ilişkin rehberliğe şuradan ulaşabilirsiniz: *EASO Uygulama Kılavuzu: Kişisel Mülakat*, 2014.

Sona erdirme maddelerinin her biri için sona erdirme vakalarını incelerken mülakat sırasında farklı konu başlıklarının araştırılması gerekmektedir. Aşağıdaki listeler fikir vermesi amacıyla ve kapsamlı olmayan şekilde hazırlanmıştır. Soruların ve konuların bireysel vakaya uyarlanması gerekmektedir.

Vatandaşı olunan ülkede korumanın gönüllü olarak yeniden sağlanması - incelenmesi gereken konular

- Menşe ülke yetkililerinden pasaport/diğer belgelerin düzenlenmesini talep etme nedenleri.
- Pasaport/belgeler nasıl kullanıldı? Hangi bağlamda ve sonuçta ne elde edildi?
- Kişi seyahat ediyor muydu? Evet ise pasaportunu kullandı mı ve nereye gitti?
- Kişi pasaportu/belgeleri nasıl temin etti?
- Kişiye başka belgeler verildi mi?
- Pasaportun/belgenin verilmesi hangi haklarla bağlantılı?

Vatandaşlığın gönüllü olarak yeniden alınması - incelenmesi gereken konular

- Vatandaşlık otomatik olarak mı geri alındı?
- Kişi vatandaşlığı yeniden almak için aktif olarak bir şey yaptı mı?
- Vatandaşlığın yeniden alınması uygulamada geçerli mi?
- Kişinin vatandaşlığı yeniden almak için mevcut belgeleri var mı?

Yeni vatandaşlık alınması - incelenmesi gereken konular

- Kişi gerçekten yeni bir vatandaşlık aldı mı yoksa yeni bir vatandaşlık alması sadece bir olasılık mı?
- Yeni vatandaşlığın alınması uygulamada geçerli mi?
- Vatandaşı olunan yeni ülkede zulüm korkusu veya ciddi zarar riski var mı?

Kişinin menşe/mutat mesken ülkesine gönüllü olarak yeniden yerleşmesi - incelenmesi gereken konular

- Kişinin menşe/mutat mesken ülkesine geri dönme nedenleri neydi?
- Kişi menşe ülkede yaşamına nasıl devam etti (ev, iş, kişisel eşyalar, çocukların okulu vb.)?
- Kişi menşe ülkesindeki yetkililerle iletişimlerine nasıl devam etmiştir? Yetkililere hangi taleplerde bulunulmuştur?
- Hak sahibi hem topluma hem de menşe ülkenin yetkililerine hangi taahhütlerde bulunmuştur?
- Kişinin vatandaşı olduğu/mutat mesken ülkesinde geçen süre ne kadardı? Konaklama süresinin nedeni neydi?

- Kişinin vatandaşı olduğu/mutat mesken ülkesinde ekonomik ve sosyal düzenin koşulları ve gereklilikleri nelerdir?
- İlgili ülkedeki yakın aile üyeleriyle iletişim halinde mi? Dolayısıyla buraya yeniden yerleşme niyeti akla geliyor mu?
- Kişi sorunsuz bir şekilde yerleşebildi mi?

Zulüm korkusu artık haklı nedenlere dayanmıyor - gerçek bir ciddi zarar riskiyle karşılaşılmıyor

Mülakat sırasında uluslararası koruma verilmesine neden olan ilk değerlendirme, değişen koşullar ışığında tekrar gündeme getirilip gözden geçirilmelidir.

- Değişen koşullar zulüm ve/veya ciddi zarar riskini ortadan kaldırıyor mu?
- Değişen koşullar menşe ülkedeki hak sahibine etkili bir koruma sağlanmasına neden oluyor mu?
- Koşullardaki değişikliğe rağmen zulüm korkusuna veya ciddi zarar riskine yönelik başka/yeni nedenler var mı?

Hak sahibinin belgeleri sunarken araştırılması veya değerlendirilmesi gereken konular

Mülakat sırasında belgeler sunulduğunda ve değerlendirilirken de özellikle dikkatli olunmalıdır ([60]).

- Belgeler nasıl temin edildi?
- Pasaportlardaki giriş/çıkış mühürleri ve/veya vizeler kontrol edilmelidir.
- Hak sahibi belgeyle neyi kanıtlamak istiyor; belge, belirli bir maddi gerçekle nasıl ilişkili?
- Genel bilgilere göre ibraz edilen belge türü mevcut mu? COI ile uyumlu mu?
- Belgenin kendi içerisinde herhangi bir çelişki var mı?
- İçerik hak sahibinin beyanlarıyla uyumlu mu?
- İçerik COI ile uyumlu mu?
- Belgenin içeriği kesin mi?
- Belge doğrudan bir maddi gerçek yansıtılıyor mu? Belge doğrudan bir kaynaktan mı geliyor yoksa başvuru sahibinin beyanının tekrarı mı?

(ç) Kanıt değerlendirmesi

Kişisel mülakatın ardından kanıt değerlendirmesi süreci gerçekleşir. Bu süreçte, statünün sona erdirilmesine neden olabilecek maddi gerçekleri tespit etmek ve her maddi gerçek için toplanan kanıtları değerlendirmek önemlidir.

Sona erdirme maddelerini uygulamak için sona erdirme görevlilerinin yalnızca her bir bireysel vakanın gerçekleriyle değil aynı zamanda inceleme sırasında menşe ülkedeki genel durumla da aşina olması çok önemlidir. Vaka görevlilerinin EASO ve BMMYK gibi çeşitli güvenilir kaynaklardaki ilgili ve güncel bilgilere erişebilmesi ve bunların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

([60]) Ayrıca bkz. *EASO Uygulama Kılavuzu: Kanıt değerlendirmesi*, 2015, Bölüm 2.3 " Belgeleri değerlendirin", s. 13.

EASO COI Portalı

EASO COI Portalı, koruma statüsünü belirleme prosedürlerinde kullanılmak üzere COI'ye erişim sağlar. Portal; COI araştırmacıları, dosya görevlileri, karar mercileri ve politika yapıcılar, avukatlar, adli yardım sağlayıcıları ve hakimler dâhil olmak üzere sığınma sürecinde rol alan kişilere yardımcı olmak için menşe ülkeler hakkında özenle seçilmiş bilgiler içerir.

Vaka görevlilerine inceleme sürecinde COI'nin nasıl kullanılacağı konusunda daha fazla rehberlik için bkz: *Menşe ülke bilgisinin vaka görevlileri tarafından sığınma başvurularının incelenmesi için kullanılmasına ilişkin EASO uygulama kılavuzu*, 2020.

Uygulanmakta olan sona erdirme maddesine bağlı olarak, kanıt değerlendirmesinin aşağıdakilere odaklanması gerekecektir:

- sona erdirme maddelerinin belirli gereklilikleri: korumanın yeniden sağlanması, kaybedilen vatandaşlığın yeniden alınması, yeni vatandaşlığın alınması, menşe ülkeye yeniden yerleşme;
- korumanın sunuluyor olması dâhil olmak üzere hâlihazırda kabul edilen gerekçelere veya nedenlere ilişkin risk değerlendirmesi;
- uluslararası koruma ihtiyacı için yeni gerekçelerin veya nedenlerin tamamen değerlendirilmesi.

Vaka görevlisinin değerlendirmeye başlamak için aşağıdaki bilgileri aşağıdaki yöntemlerle toplaması gerekir:

- hak sahibinin aşağıdakiler aracılığıyla beyanını alma:
  - kişisel mülakat,
  - yazılı beyan,
  - hak sahibi tarafından sunulan belgeler;
- diğer kaynaklardan kanıt toplama:
  - COI,
  - uzman raporları,
  - sağlık ve psikoloji raporları,
  - diğer kişilerden (ör. tanık) alınan bilgiler ([61]),
  - Diğer Üye Devletlerden alınan bilgiler.

Maddi gerçekler tespit edilip kanıtlar toplandığında vaka görevlisi hem iç hem de dış güvenilirlik konularını inceleyerek güvenilirlik değerlendirmesi yapacaktır. Güvenilirlik değerlendirmesi tamamlandığında vaka görevlisi kabul edilen maddi gerçeklere dayanarak risk değerlendirmesine devam eder.

([61]) Her kaynağın kanıt değeri aynı değildir. Vakaya ve kaynağın güvenilirliğine bağlıdır.

UD 14(2) ve 19(4)

UD Madde 14(2): "Mültecinin Madde 4(1) uyarınca tüm ilgili gerçekleri açıklama ve tasarrufundaki tüm ilgili belgeleri sağlama yükümlülüğüne halel getirmeksizin, **mülteci statüsünü** (vurgulu biçimde) veren Üye Devlet, ilgili kişinin işbu maddenin 1. fıkrası uyarınca artık veya hiçbir zaman mülteci olmadığını bireysel olarak **kanıtlayacaktır** (vurgulu biçimde)."

Madde 19 (4): "Üçüncü ülke vatandaşının veya vatansız bir kişinin Madde 4(1) uyarınca tüm ilgili gerçekleri açıklama ve tasarrufundaki tüm ilgili belgeleri sağlama yükümlülüğüne halel getirmeksizin, **ikincil korumayı** (vurgulu biçimde) veren Üye Devlet, ilgili kişinin işbu maddenin 1., 2. ve 3. fıkraları uyarınca ikincil korumaya artık veya hiçbir zaman uygun olmadığını bireysel olarak **kanıtlayacaktır** (vurgulu biçimde)."

Sona erdirme prosedürünün uygulanması sırasında **ispat yükümlülüğü** sığınma mercilerine aittir. Sona erdirme konusunda ilgili bir karara varmak için sığınma mercinin, ilgili kişinin uluslararası korumaya artık ihtiyaç duymadığını kanıtlaması gerekmektedir. Özellikle sığınma mercinin, mülteci statüsünün veya ikincil koruma hak sahibi statüsünün sona erdirilmesi için sırasıyla UD Madde 11 ve 16 uyarınca öngörülen kapsamlı nedenlerin geçerli olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. Ancak vakanın incelenmesi sırasında ispat yükümlülüğü, değişen koşullara rağmen menşe ülkenin korumasından yararlanmayı sürekli olarak reddetmeleri söz konusu olduğunda hak sahibine geri dönebilir. Düzenli inceleme prosedüründe olduğu gibi sona erdirmenin incelenmesi esnasında haklı nedenlere dayanan yeni bir zulüm veya ciddi zarar riski olasılığının tespit edilmesi söz konusu olduğunda ispat yükümlülüğü paylaşılır.

Daha belirgin olarak, gerçekleri ve koşulları değerlendirirken geçerli olan ispat yükümlülüğüne ilişkin olarak UD Madde 4(4)'e göre "Zulmün veya ciddi zararın tekrarlanmayacağının düşünülmesi için iyi nedenler bulunmadıkça başvuru sahibinin hâlihazırda zulme veya ciddi zarara veya söz konusu zulüm ya da zarara yönelik doğrudan tehdide maruz kalmış olması gerçeği, başvuru sahibinin haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunun veya ciddi zarara maruz kalmasına dair gerçek riskin önemli bir göstergesidir."

Sona erdirme vakalarıyla ilgili olarak, CJEU'nun *Abdulla* ([62]) vakasındaki hükmü doğrultusunda yetkili merciler, UD Madde 11(1)(e) kapsamında öngörülen koşul değişikliği nedeniyle mülteci statüsünü geri almayı planladığında kişinin mülteci olarak tanınmasına neden olan koşullar dışındaki haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusunun hâlâ var olduğunu kanıtlamak amacıyla Madde 4(4) uygulanabilir.

Bu durum özellikle, mülteciye mülteci statüsü verildiği dönemde kabul edilenden başka bir zulüm nedenini esas aldığında geçerli olabilir ve:

- ilk uluslararası koruma başvurusundan önce kişi, başka bir nedenle zulüm eylemlerine veya tehditlerine maruz kalmıştır ancak o zaman bu nedeni esas almamıştır;
- kişi menşe ülkesinden ayrıldıktan sonra anılan nedenle zulüm eylemlerine veya tehditlerine maruz kalmıştır ve bu eylem veya tehditler o ülkede menşe olmuştur.

Öte yandan mülteciye mülteci statüsü verilmesinde esas alınanlarla aynı gerçeklere atıfta bulunduğu ve bu statünün verilmesine neden olan olguların sona ermemesinin ardından aynı nedenden dolayı zulüm korkusuna yol açan diğer gerçeklerin ortaya çıktığına edildiğine dair kanıtları yetkili mercilere sunduğu durumlarda vakanın değerlendirmesi normal olarak, koşullardaki değişikliğin önemli niteliğinin değerlendirilmesine ilişkin UD Madde 11(2) hükümlerine göre yapılacaktır. Özellikle bu durumda yetkili

([62]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op.cit., fn. 18.

merciler, iddia edilen koşul değişikliğinin (örneğin, bir zulüm aktörünün ortadan kalkmasının ardından başka bir zulüm aktörünün ortaya çıkması) mültecinin zulüm korkusunun artık haklı bir nedene dayanmadığını düşündürecek kadar önemli nitelikte olup olmadığını değerlendirmelidir ([63]).

Hak sahibinin kişisel mülakat sırasında sığınma mercileriyle iş birliği yapmayı reddetmesi halinde hak sahibi tarafında bu tür bir iş birliğinin olmamasının bu şekilde sona erdirme için neden teşkil etmediği unutulmamalıdır. Hak sahibine değerlendirmenin başka bir şekilde, örneğin yazılı bir beyanda bulunarak yapılmasını isteyip istemedikleri sorulabilir ([64]). Ancak iş birliği eksikliği, başvurunun doğrulanmasında Madde 4(5) ([65]) kapsamındaki gerekliliklerden birinin karşılamamasına neden olabilir.

İlgili EASO aracı

Kanıt değerlendirmesinin nasıl tamamlanacağına dair ayrıntılı rehberlik için bkz. *EASO Uygulama Kılavuzu*: *Kanıt değerlendirmesi*, 2015.

(d) Karar taslağının hazırlanması

Kanıt değerlendirmesinin ardından vaka görevlisi, sona erdirme nedenlerinin uygulanabilirliğini analiz eder. Kararda vaka görevlisi, vakanın tüm bireysel unsurlarını göz önünde bulundurarak sona erdirme nedeninin tüm kriterlerinin uygulanabilir olduğunu kanıtlamalıdır. Vaka görevlisi, hak sahibinin eylemlerinin birden fazla sona erdirme ve/veya geri çekme maddesinin uygulanmasını aktif edip etmeyeceğini göz önünde bulundurmalıdır. Üye Devletin uygulamaları, gerekli unsurların bulunduğu bir veya daha fazla sona erdirme maddeleri kapsamında belirli bir eylemi değerlendirmek söz konusu olduğunda değişiklik gösterebilir.

1. Yazılı karar

APD Madde 45(3) uyarınca, “Üye Devletler, yetki merciinin uluslararası korumayı geri çekme kararının yazılı olarak verilmesini sağlayacaktır. Kararda fiili ve hukuki nedenler belirtilecektir...”

Bu nedenle yazılı karar, vakanın gerçeklerini ve geçerli yasal hükümleri içermelidir.

([63]) CJEU, 2010, *Abdulla*, op. cit., fn. 18, para 92–100.

([64]) Sona erdirme sürecinde hak sahipleriyle iletişim kurarken uygulamada karşılaşılan zorluklar için h kısmına bakınız.

([65]) UD Madde 4(5) (değiştirilmiş): "Üye Devletlerin uluslararası koruma başvurusunu kanıtlamanın başvuru sahibinin görevi olduğu yönündeki ilkeye başvurdukları hallerde ve başvuru sahibinin beyanlarına dair hususların belgelerle veya farklı kanıtlarla desteklenmediği durumlarda, aşağıdaki koşulların karşılanması halinde bu hususların teyit edilmesi gerekmeyecektir: (a) başvuru sahibi başvurusunu kanıtlamak için gerçek bir çaba sarf etmiştir; (b) başvuru sahibinin tasarrufundaki tüm ilgili unsurlar sunulmuş ve diğer ilgili unsurların eksiklikleri konusunda tatmin edici bir açıklama yapılmıştır; (c) başvuru sahibinin beyanlarının tutarlı ve akla yatkın olduğu ve başvuru sahibinin vakasıyla ilgili mevcut özel ve genel bilgilerle çelişmediği tespit edilmiştir; (d) başvuru sahibi bunu yapmamak için iyi bir neden göstermediği sürece, başvuru sahibi mümkün olan en erken zamanda uluslararası korumaya başvurmuştur ve (e) başvuru sahibinin genel güvenilirliği tespit edilmiştir."

(e) Kararın bildirilmesi ve etkili çözüm

APD Madde 45 (3): prosedür kuralları

"Üye Devletler, yetki merciinin uluslararası korumayı geri çekme kararının yazılı olarak verilmesini sağlayacaktır. Kararda fiili ve hukuki nedenler belirtilecektir ve karara nasıl itiraz edilebileceğine dair bilgiler de yazılı olarak verilecektir."

Hak sahibine kararın yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Bildirim, esas karar ve kararın fiili ve hukuki gerekçesiyle birlikte APD Madde 45(3) uyarınca temyiz olanakları ile ilgili bilgileri de içermelidir. Karar aynı zamanda adli yardım olanakları hakkında da bilgi verebilir.

1. Etkili çözüm

Üye Devletler, başvuru sahiplerinin sona erdirme maddelerinden birini esas alan karara karşı mahkeme veya jüri nezdinde etkili bir çözüme başvurma hakkına sahip olmalarını sağlamalıdır.

APD Madde 46: etkili bir çözüme başvurma hakkı

'1. Üye Devletler, başvuru sahiplerinin aşağıdakilere karşı bir mahkeme veya jüri nezdinde etkili bir çözüme başvurma hakkına sahip olmalarını sağlayacaktır:

(a) kişinin uluslararası koruma başvurusuyla ilgili alınan karar…

[…]

(c) Madde 45 uyarınca uluslararası korumayı geri çekme kararı.

[…]

3. Üye Devletler fıkra 1'e uygun hareket etmek amacıyla, geçerli olduğu durumlarda 2011/95/EU sayılı Direktif uyarınca uluslararası koruma ihtiyaçlarının incelenmesi dâhil olmak üzere etkili bir çözümün, en azından birinci derece mahkeme veya jüri nezdindeki temyiz işlemlerinde hem gerçeklerin hem de hukuki delillerin eksiksiz ve *ex nunc* şekilde (şimdiden itibaren) incelenmesini öngörmesini sağlayacaktır.

4. Üye Devletler, fıkra 1 uyarınca etkili bir çözüme başvurma hakkını kullanması için başvuru sahibine makul süreler ve diğer gerekli kuralları sağlayacaktır. Süre sınırları, haktan yararlanmayı imkansız veya aşırı zor hale getirmez.

[…]

5. Üye Devletler, fıkra 6'ya halel getirmeksizin başvuru sahiplerinin etkili bir çözüme başvurma haklarını kullanmaları için verilen süre dolana kadar ve bu süre içerisinde hakkını kullandıktan sonra sonucu beklerken ilgili topraklarda kalmaya devam etmesini sağlayacaktır."

APD Madde 46'da etkili bir çözümün hem gerçekleri hem de hukuki kanıtların eksiksiz ve *ex nunc* şekilde incelemesini kapsadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, vakanın ikinci derece incelemesi ve değerlendirilmesi idarenin kendi değerlendirmesine eşit olmalıdır ([66]).

Üye Devletler, APD Madde 46(4) uyarınca hak sahibinin etkili bir çözüme başvurma hakkını kullanabilmesi için makul zaman çerçeveleri ve diğer gerekli kuralları sunmalıdır. İdare, bu gerekliliği yerine getirmek için

([66]) Ayrıca bkz. CJEU, 9 Eylül 2020 tarihli hüküm, *JP ile Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides arasındaki dava*, C-651/19, ECLI:EU:C:2020:681. Özet, EASO İçtihat Veri Tabanında mevcuttur.

hak sahibinin karara itiraz edebileceği bir süre belirleyebilir. Ancak karara itiraz süresi, bu haktan yararlanmayı imkânsız veya aşırı zor hale getiremez.

Ayrıca, APD Madde 46(5) uyarınca daha yüksek bir idari makama veya mahkemelere yapılan itirazı beklerken hak sahibinin ülkede kalmasına izin verilmelidir.

(f) Savunmasız kişiler için özel hususlar

Sona erdirme süreci boyunca savunmasız kişilere yeterli destek sağlamak için sona erdirme prosedürünün başladığı tarihten itibaren bu kişilerin kategorilerine dikkat etmek önemlidir.

BMMYK, "travma yaşayan ve/veya zihinsel engeli olan" hak sahipleri söz konusu olduğunda hak sahibi için ispat yükümlülüğünü hafifletmek gerekebileceğini ve hâkimin menşe ülke bilgisi, adli tıp raporları veya aile üyeleriyle mülakatlar dâhil olmak üzere mevcut dış bilgi kaynaklarını kullanarak başka yerlerden bilgi aramasının gerekebileceğini belirtmektedir. Kural olarak inceleme, başvuru sahibinin geçmişi ve sosyal çevresi hakkında yakın bir inceleme de yaparak diğer vakalara kıyasla daha fazla "araştırma" içermelidir ([67]).

Çocuklar. Sona erdirme sürecinin başlatılmasına ilişkin tetikleyici bir faktör aktif hale geldiğinde çocuğun üstün yararı öncelikli olarak düşünülmelidir ([68]).

Savunmasız kişilerin diğer kategorileri. Uluslararası koruma sağlandığı anda koşulları incelemek ve hak sahibinin mevcut özel ihtiyaçlarının yanı sıra o dönemki özel ihtiyaçlarının ne ölçüde dikkate alındığını değerlendirmek de önemlidir.

1. Kişisel mülakat

Çocuklar. Çocuklarla ilgili vakalarda çocuk dostu yaklaşım benimsenmelidir ve refakatsiz olmaları halinde çocuğun temsilcisi hazır bulunmalıdır. Çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurularak çocukla mülakat yapıp yapmamanın değerlendirilmesi gerekmektedir. Mülakat yapılması gerekli görüldüğünde mülakat, çocuklarla çalışma ve mülakat yapma konusunda eğitim almış bir vaka görevlisi tarafından yapılmalıdır. Mülakat boyunca çocuğun özel ihtiyaçları ve üstün yararı göz önünde bulundurulmalıdır.

Savunmasız kişilerin diğer kategorileri. Diğer kategorilerdeki savunmasız kişilerle mülakat yaparken vaka görevlisi, söz konusu kişinin mülakata uygun olup olmadığını değerlendirmeli ve mülakatın neyle ilgili olduğunu ve beyanlarının nasıl sonuçlar doğuracağını anlamalıdır. Bu hususlar özellikle engelliler ve fiziksel, ruhsal veya psikososyal rahatsızlıkları olan kişiler için önemlidir. Kişinin mülakatı gerçekleştirebileceğine karar verilirse o zaman söz konusu kişinin mülakat sırasında yanında destek ve yardım sağlayacak üçüncü bir taraf bulunmasının gerekliliği incelenebilir. Vaka görevlisi, mülakat sırasında karşılanacak özel ihtiyaçları veya özel prosedür teminatlarını göz önünde bulundurmalıdır ve ilgili destek önlemlerini öngörmelidir.

([67]) BMMYK, *Sona Erdirme Bildirisi ile İlgili Muafiyet Prosedürleri Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2011, op. cit., fn. 53, fıkra. 59.

([68]) Çocuklara yeterli desteğin nasıl sağlanacağı konusunda rehberlik için bkz. *Sığınma prosedürlerinde çocuğun üstün menfaatine ilişkin EASO Uygulama Kılavuzuna,* 2019.

2. Kararın bildirilmesi

Çocuklar. Karar alındıktan sonra, çocuğun karardan nasıl haberdar edileceği değerlendirilmelidir. Kararın, çocuğun yanında vasi/yasal temsilci/ebeveyn bulunurken sözlü olarak bildirilmesi ve açıklanması en uygun yöntem olacaktır. Çocuğa vakanın ilgili tüm yönlerini ve sonraki adımlarını açıklamak için zaman ayırmanız da önemlidir.

Diğer savunmasız kişiler. Kararı bildirme zamanına ve yöntemine karar verirken kişinin bireysel koşullarını ve özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak iyi bir uygulamadır. Engelli kişiler gibi bazı kategorilerde kararın sözlü olarak bildirilmesi ve söz konusu kişiyi destekleyecek üçüncü bir tarafın hazır bulunması daha uygun olabilir. Ancak, gizlilik yükümlülükleri olduğunda üçüncü kişiye kararın sonucu hakkında bilgi verilmemelidir. Koşullara bağlı olarak kararı ve gerekçesini yazılı bir şekilde sağlamanın yanı sıra kararı ve davanın sonraki adımlarını açıklamaya zaman ayırmak da düşünülebilir.

Kontrol listesi. Tetikleyici faktörlere ve prosedürün başlatılmasına ilişkin örnekler

I. Mültecinin davranışına ilişkin faktörler

1. Vatandaşı olduğu ülkede korumanın gönüllü olarak yeniden sağlanması

- ☐ Menşe ülkeye dönüş
- ☐ Tekrarlanan seyahatler
- ☐ Ulusal pasaport alma ve kullanma
- ☐ Polis, sınır muhafızları, büyükelçilik veya konsolosluk gibi diğer mercilerin raporları
- ☐ Uçak biletleri ve/veya seyahat belgelerine ilişkin göstergeler
- ☐ Hak sahibi tarafından yapılan beyanlar

2. Kendi isteğiyle yeniden vatandaşlık alma

- ☐ Mülteciye verilen ve vatandaşlığı yeniden edindiğini kanıtlayan belgeler
- ☐ Hak sahibi tarafından yapılan beyanlar

3. Yeni bir vatandaşlık alma ve vatandaşı olunan yeni ülkenin korumasından faydalanma

- ☐ Yeni bir pasaport alma
- ☐ Mültecinin beyanları

4. Terk edilen ülkeye gönüllü olarak yeniden yerleşme

- ☐ İlgili belgeler
- ☐ Yurt dışındaki büyükelçilik veya konsolosluk dâhil diğer mercilerden gelen raporlar gibi geri dönüşe ve yerleşmeye ilişkin kanıtlar
- ☐ Hak sahibi veya diğer kişiler tarafından yapılan beyanlar

II. Değişen koşullarla ilgili faktörler

Uluslararası koruma statüsünün tanınmasıyla ilgili koşulların değişmesi

- ☐ Menşe ülkedeki COI raporuna kaydedilen durum
- ☐ Başvuru sahibinin bireysel koşullarındaki değişiklik (örneğin statünün verilmesiyle ilişkili siyasi veya güvenliğe ait durumda değişiklik vb.)

Kontrol listesi. Sona erdirme sürecinin uygulanmasında usule ilişkin hususlar

Bilgi temini

- ☐ Sona erdirme vakasının başlatıldığına ve başlatılması için ilgili gerekçelere dair yazılı bilgilendirme
- ☐ Hak sahibine vaka devam ederken hak ve yükümlülükleri hakkında verilen bilgiler

Kişisel mülakat

- ☐ Üye Devlet uygulamalarına bağlı olarak tüm vakalarda yasal bir gereklilik değildir; ancak hak sahiplerine en azından bir mülakat seçeneği sunmaları tavsiye edilir
- ☐ Kişisel mülakata ilişkin gereklilikler ([69])
- ☐ Araştırma kapsamındaki spesifik konular (yukarıdaki ilgili kontrol listelerine başvurun)

Kanıt değerlendirmesi

- ☐ Bilgi toplama: hak sahibinden açıklamaları alma, diğer kaynaklardan kanıtları toplama (COI, uzman raporları, diğer kişilerden alınan bilgiler vb.)
- ☐ Güvenilirlik göstergelerinin uygulanması

Yasal analiz/yazılı karar

- ☐ Hak sahibinin geçerli sona erdirme nedenlerine uygunluğu
- ☐ Vakanın gerçeklerini ve geçerli yasal hükümlerini içerecek şekilde hazırlanan yazılı karar

Kararın bildirilmesi/etkili çözüm

- ☐ Mahkeme veya jüri önünde temyiz hakkı
- ☐ Temyiz beklemedeyken ülkede kalma hakkı

([69]) Ayrıca bkz. *EASO Uygulama Kılavuzu: Kişisel mülakat*, 2014.

(g) Sona erdirme sürecinde hak sahipleriyle iletişim kurarken uygulamada karşılaşılan zorluklar

Sona erdirme sürecinde uygulamada zorluklar ortaya çıkabilir ve incelemeyi aksatabilir. Özellikle aşağıdaki durumlar meydana gelebilir.

- Hak sahibi yurt dışında ikamet etmektedir.
- Hak sahibine ulaşılamamaktadır.
- Hak sahibi planlanan mülakata katılmamaktadır.

Yukarıda tartışıldığı üzere, uluslararası korumadan yararlanan kişinin uluslararası korumanın yeniden değerlendirilmesi hakkında bilgilendirilme hakkı vardır ve uluslararası korumasının geri çekilmemesine ilişkin nedenleri ibraz etmek için kendisine fırsat verilmelidir. Ayrıca, APD Madde 46(1)(c)'de de belirtildiği üzere hak sahibinin uluslararası korumayı geri çekme kararına karşı etkili bir çözüme başvurma hakkı vardır.

Ancak, sona erdirmenin düşünüldüğü durumlarda hak sahibinin bulunamama veya koruma sağlayan ülkenin dışında yaşıyor olma olasılığı vardır. APD Madde 45 (1)(a) (b) uyarınca hak sahibinin bu süreçten haberdar edilememesi veya uluslararası korumasının geri çekilmemesine ilişkin nedenleri ibraz etmek için kendine fırsat verilememesinden dolayı bu durum, sona erdirme sürecini aksatabilir veya hatta sona erdirmeyi engelleyebilir.

Daha önce elde edilen bilgiler hak sahibinin yerini belirlemede faydalı olabilir. Hak sahibinin iletişim bilgilerini almak için başka kişilerle iletişim kuruluyorsa gizliliğin göz önünde bulundurulması önemlidir. Diğer kişilere devam eden sona erdirme süreci hakkında bilgi verilmemelidir. Korumayı sağlayan ülkedeki diğer merciler de hak sahibi ve nerede olduğu hakkında bilgi sahibi olabilir. Son çare olarak, ulusal hukuk kapsamında bu olasılığı öngören açık kurallar varsa hak sahipleri resmî duyuruyla bilgilendirilebilir. Dinlenme, etkili bir çözüme başvurma ve gerekli gizlilik haklarının sağlanması gerekmektedir. Bu olasılık, tercihen uluslararası korumanın verildiği kararda olmak üzere hak sahibine önceden bildirilmelidir. Bu, Bölüm V "Büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları" kısmında daha ayrıntılı olarak tartışılacak olan büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları bağlamında özellikle uygun olabilir.

Hak sahibi süreç boyunca bulunamazsa veya ortadan kaybolursa sona erdirme sürecine devam etmenin mümkün olup olmadığının vaka temelinde değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme için dikkate alınabilecek bazı pratik hususlar vardır.

Sona erdirme sürecini başlatma safhasında göz önünde bulundurulması gereken hususlar.

- Hak sahibinin, uluslararası koruma statüsünün sona erdirme süreci kapsamında incelendiği konusunda bilgilendirilmiş olup olmadığı.
- Hak sahibinin alternatif iletişim bilgilerini içeren oturma izni, vatandaşlığa kabul veya diğer belgeler için herhangi başka bir başvurusunun olup olmadığı.
- Hak sahibinin, korumayı sağlayan ülkede ikamet eden bir yakını veya eşi varsa hak sahibinin nerede olduğuna dair bilgi almak ve iletişim bilgilerini güncellemek için bu kişilerle iletişim kurulup kurulamayacağı.
- Koruma sağlayan ülkedeki diğer mercilerin, veri koruma hususlarını göz önünde bulundurarak kişi hakkında elinde bulundurduğu herhangi bir iletişim bilgisi olup olmadığı.

- Kişi yurt dışında ikamet ediyorsa, koruma sağlayan ülkenin büyükelçiliklerinin ve konsolosluklarının hak sahibini bulmaya yardımcı olup olamayacağı.
- Ulusal uygulamaya bağlı olarak, sosyal medya ve diğer açık kaynaklar, hak sahibinin ikamet yeri hakkında bilgi verebilir; bu durumda gizlilik ilkesi ve veri koruma hususları göz önünde bulundurulmalıdır.

Kişisel mülakatın aşamasında ve/veya hak sahibinin yazılı beyanında göz önünde bulundurulması gereken hususlar.

- Hak sahibine uluslararası korumasının sona erdirilmemesi için nedenler sunması amacıyla fırsat tanınıp tanınmadığı.
- Hak sahibi mülakatla ilgili iş birliği yapmazsa değerlendirmenin farklı bir şekilde (örneğin yazılı bir beyanda bulunarak) gerçekleşmesini isteyip istemediği.
- Hak sahibini destekleyebilecek başka bir kişinin mülakatta hazır bulunma olasılığının ortaya atılması.
- Hak sahibine mülakattan sonra belirli bir zaman dilimi içinde daha fazla yorum ve açıklama yapması için fırsat verilip verilemeyeceği.
- Hak sahibi mülakata katılmazsa kendisiyle telefonla veya yazılı olarak iletişim kurulmalıdır.
- Yeni bir mülakat planlanabilir veya kişiye yazılı söz hakkı gönderilebilir.
- Hak sahibi yurt dışında ikamet ediyorsa mülakatın koruma sağlayan ülkenin büyükelçiliğinde veya konsolosluğunda ya da muhtemelen uzaktan da olsa yapılıp yapılamayacağı ([70]).
- Hak sahibine mektup veya e-posta yoluyla yazılı bir beyan sunma fırsatı verilip verilemeyeceği. Mümkün olduğunda olası gizli bilgiler için güvenli bir e-posta bağlantısının kullanılması tercih edilmelidir.

Kararın bildirilmesi aşamasında göz önünde bulundurulması gereken hususlar.

- Hak sahibine kararın bildirilip bildirilmediği.
- Ulusal uygulamaya bağlı olarak kişi yurt dışındaysa koruma sağlayan ülkenin büyükelçiliklerinin veya konsolosluklarının kişiye kararı bildirip bildiremeyeceği.
- Ulusal uygulamaya ve mevzuata bağlı olarak kararın postayla da gönderilip gönderilemeyeceği.

([70]) Ayrıca bkz. *Kişisel Mülakatların Uzaktan Gerçekleştirilmesine İlişkin EASO Uygulama Tavsiyeleri*, 2020.

IV. Sona erdirmenin yasal sonuçları

(a) Hak sahibi açısından sonuçlar

1. Uluslararası korumanın sona erdirilmesine ilişkin nihai kararın temeli

Geri çekme kararı bir sona erdirme maddesini esas aldığında mültecinin veya ikincil koruma hak sahibinin hukuki durumu nihai bir karardan sonra, yani temyiz süresi sona erdiğinde veya geri çekme kararına karşı yapılan itirazın reddedilmesinden ardından resmî olarak sona erer. Sona erdirme, genellikle sona erdirme kararı alındığı andan itibaren *ex nunc* şekilde geçerlidir ([71]).

EASO'nun 2019'da yaptığı ankete göre, yanıt veren 23 AB+ ülkesinden 9'u, uluslararası koruma statüsünü 1, 3 ya da 5 yıl sonra sistematik olarak yenileme sürecine tabi tutmaktadır (9 ülkenin hepsi bu yenileme sürecini ikincil koruma statüsüne ve 6'sı mülteci statüsüne de uygulamaktadır). Yanıt veren diğer 14 ülke, uluslararası koruma statüsünü belirsiz süreyle vermektedir ve geri çekme prosedürlerini yalnızca belirli tetikleyiciler ortaya çıktığında başlatmaktadır.

Sona erdirme kararının kesinleşmesinden sonra kişi AB hukukuna ve ulusal hukuka göre tüm yasal sonuçlarla karşılaşacaktır. Kişiye uluslararası korumadan başka yasal nedenlerle kalma hakkı verilemiyorsa, sona erdirmenin en ciddi sonucu, kişinin menşe ülkesine geri dönmesidir; bu aşamada her zaman *geri göndermeme* ilkesi göz önünde bulundurulur.

2. İlgili kişinin karşılaşacağı diğer yasal sonuçlar

UD ve APD kapsamında sona erdirme şartları ve süreci belirtilse de direktifler, ilgili kişinin sona erdirmeden kaynaklı daha sonra karşılaşacağı yasal sonuçlar hakkında hüküm veya bilgi içermemektedir. Uluslararası korumanın içeriğine ilişkin hükümlerden (UD Madde 20) çıkan sonuca göre üzere genel olarak AB sığınma mevzuatında belirtilen ayrıcalıklara erişim ve bunlardan yararlanma imkanı, diğer yasal gerekçelerle elde edilmediği sürece korumanın sona erdirilmesinin ardından artık geçerli olmayacaktır.

Korumanın sadece sona erdirilmesi dışında geri çekme de ilgili Üye Devlete bağlı olarak çeşitli yasal sonuçlar doğurur ve yasal ikamet hakkının geri çekilmesini de içerebilir. Ancak, bu bağlamda benimsenen yaklaşım ülkeden ülkeye büyük ölçüde farklılık göstermektedir.

3. Ev sahibi ülkede kalma hakkı için olası nedenler

Birçok Üye Devlette uluslararası korumanın sona erdirilmesine ek olarak oturma izninin feshedilmesi için ayrı bir prosedür vardır. Ancak, fesih hemen gerçekleşmez.

([71]) Sona erdirme, uluslararası koruma statüsünün asla verilmemesi gerektiğinin açık olduğu ancak bu durumun yalnızca statüyü geri çekerek telafi edilebileceği durumlarda genellikle doğası gereği *ex nunc* şekilde geçerli olsa da durum geçmiş dönem için de hukuki olarak düzeltilmelidir; böylece iptal işlemi geriye dönük (yani *ex tunc*) olarak etkilidir. Bu ayrım, ulusal bağlama bağlı olarak sona erdirmeden etkilenen kişi üzerinde pratik bir etkisi olabilir.

Çoğu Üye Devlette oturma izni feshinin değerlendirilmesi sırasında ilgili kişinin bireysel koşulları göz önünde bulundurulmak zorundadır. Bu koşullara ve ulusal politikaya bağlı olarak kişiye kalması için istisnai bir izin verilir veya farklı gerekçelerle yeni bir oturma izni almaya yönelik yasal imkânlar incelenir.

Uygulamalı örnek

Sona erdirme kararının kesinleşmesinden sonra ilgili kişinin mülteci seyahat belgelerini ve koruma verildiğine dair olumlu kararı göç idaresine teslim etmesi gerekmektedir.

Ancak, ilgili kişinin oturma izni otomatik olarak sona ermez. İznin ayrıca iptal edilmesi gerekir. Göç idaresi, bireysel vakanın tüm koşullarını göz önünde bulundurarak oturma iznini iptal edebilir. Bu koşullar kişinin aile bağlarından, entegrasyondan, gizli bilgilerin açıklanmasını önlemek için gizliliğin korunmasından veya uzun süredir orada bulunmadığı için kendi ülkesinden yabancılaşmasından kaynaklı özel çıkarlarıdır. Ayrıca, artık haklı nedenlere dayanmayan bir sükna hakkını sona erdirmede kamu yararı göz önünde bulundurulmalıdır.

Böyle bir yaklaşım ilgili kişinin kişisel çıkarlarını, ulusal hükümlere uygunluğu ve kamu yararının dikkate alınasını göz ardı etmeden değerlendirir.

(b) Sona erdirmenin aile üyelerine yönelik yasal sonuçları ([72])

UD, aile birliğinin prensipte korunması gerektiğini ve hak sahiplerinin aile üyelerinin de aynı ayrıcalıkları isteme ve bunlardan yararlanma hakkına sahip olduklarını açıkça belirtmektedir.

UD Madde 23 - Aile birliğini korumak

1. Üye Devletler aile birliğinin sürdürülmesini sağlayacaktır.

2. Üye Devletler, uluslararası koruma hak sahibinin bu korumadan şahsen faydalanamayan aile üyelerinin, ulusal prosedürlere ve aile üyesinin kişisel yasal statüsüne uygun olmak kaydıyla Madde 24 ila 35 kapsamında belirtilen ayrıcalıkları talep etmelerini sağlayacaktır.

3. Aile üyesinin Bölüm III ve V uyarınca uluslararası korumadan hariç tutulduğu veya tutulacağı durumlarda 1. ve 2. fıkralar uygulanmaz.

4. Üye Devletler, 1 ve 2. fıkralara rağmen ulusal güvenlik veya kamu düzeni nedeniyle bu maddelerdeki ayrıcalıkları reddedebilir, azaltabilir veya geri çekebilir.

5. Üye Devletler, bu maddenin menşe ülkeden ayrıldıkları sırada ailenin bir parçası olarak yaşayan ve o dönemde tamamen veya büyük ölçüde uluslararası korumadan yararlanan kişiye bağımlı olan yakın akrabalar için de geçerli olduğuna karar verebilir.

Uluslararası korumadan yararlanan bir kişiye yönelik sona erdirme maddelerini incelerken, kişinin aile üyelerine nasıl muamele edileceği sona erdirme nedenlerine bağlıdır. Sona erdirme maddesi menşe ülkedeki koşulların değişmiş olmasıyla ilgiliyse aileye her aile üyesinin bireysel koşulları ve olası nedenleri göz önünde bulundurularak bir bütün halinde muamele edilir. Bu süre zarfında yetişkin olan çocuklar ve boşanmış eşler için istisnalar geçerlidir. Bu gibi durumlarda ulusal mevzuata ve uygulamaya bağlı olarak, dosyalar birbirinden ayrılmak zorunda kalabilir ve sona erdirme incelemesi bireysel düzeyde gerçekleşebilir; çünkü eski hak sahibiyle aile ilişkisi bitmiştir (boşanma durumunda) veya eski hak sahibi UD tarafından aile olarak kabul edilmemektedir (yetişkinliğe erişmiş çocuklar söz konusu olduğunda).

([72]) Bu bölüm, aile birleşmesi hakkına ilişkin 22 Eylül 2003 tarih ve 2003/86/EC sayılı Konsey Direktifi'nin (OJ L 251, 3.10.2003, s. 12–18) geçerli olduğu, menşe ülkedeki değil, ev sahibi ülkedeki aile üyelerine atıfta bulunmaktadır.

Aileleriyle ortak bir vaka dosyası kapsamında koruma sağlanan tek bir kişi için sona erdirmeye yönelik nedenlerin bulunması durumunda, inceleme o kişiye odaklanır ve sadece o kişi için bir sona erdirme dosyası oluşturulur. Yine de bu durumlarda tüm ailenin statüsüne genel bir bakış sağlamak için diğer aile üyelerinin korunması da incelenebilir. Bu inceleme için aile üyelerine koruma statüsü verilen esasları göz önünde bulundurmak çok önemlidir. Koruma için kendi gerekçeleri olan aile üyeleri, ailenin başka bir üyesine ilişkin bir sona erdirme işleminden etkilenmesi gerekmez. Statüsünü esas hak sahibinden alan aile üyeleri için olası bir sona erdirmenin incelenmesi, aile üyesine uluslararası koruma verilmesi için sahip olabileceği bireysel nedenlerin incelenmesini de kapsayacaktır. Aile üyelerinden en az birinin statüsünün sona ermemesi durumunda diğer aile üyelerinin sona erdirme işlemi yapılmadan önce aile birliği ilkesi ulusal mevzuata göre değerlendirilmelidir.

(c) Sonraki uluslararası koruma başvuruları

APD'ye göre uluslararası koruma başvurusu reddedilmiş bir kişi yeni bir başvuru yapma hakkına sahiptir. APD ([73]), Üye Devletlere sonraki başvurular için çerçeve koşullar sunar.

Hakkında uluslararası korumayı sona erdirme kararı alınan bir başvuru sahibi tarafından yeni bir başvuru yapılırsa sona erdirme kararı sonraki başvurunun kabul edilebilirlik değerlendirmesinin başlangıç noktası olacaktır. Aslında sona erdirme kararında uluslararası koruma aşağıdaki iki nedenden biri için sorgulanmıştır:

- başvuru sahibinin kendi davranışı
- değişen koşullar.

Bu nedenle kabul edilebilirlik incelemesi, yeni unsurların sona erdirme kararının artık geçerli olmadığı veya olmayacağı olasılığına önemli ölçüde katkı sağlama becerisine odaklanacaktır. Unsurlar, uluslararası korumanın sona erdirildiği sırada mevcut olan tüm unsurlara kıyasla "yeni" olarak kabul edilmelidir. Başvuru sahibi, sona erdirmeye yol açan nedenlerin sonraki başvurularını desteklemek için sundukları yeni unsurlar ışığında sorgulanabileceğini kanıtlamak isteyebilir.

İlgili EASO aracı

Sonraki başvurular hakkında daha fazla bilgi için bkz. *Sonraki Uygulamalar Hakkında EASO Uygulama Kılavuzu*, 2021 (yakında çıkacak).

Uygulama kılavuzu, sonraki bir başvurunun ne olduğu hakkında bilgiler, yeni unsurların değerlendirilmesi için pratik ipuçları ve son olarak sonraki bir başvurunun sunulabileceği belirli durumların açıklamalarını verir.

([73]) APD Madde 40 ila 42.

V. Büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları

Menşe ülkenin durumunda uluslararası korumadan yararlanan büyük bir grubu etkileyen önemli değişiklikler olduğunda bu durum, büyük ölçekli sona erdirme uygulamalarının düzenlenmesine yol açabilir. Yukarıda belirtildiği üzere UD Madde 11 ve 16 kapsamındakilerle aynı gerekliliklere ve standartlara büyük ölçekli son erdirme uygulamaları gerçekleştirilirken de uyulması gerekirken, operasyonun büyüklüğü, karar mercii ve ilgili tüm paydaşlar için belirli zorluklar doğurmaktadır. Yine de her vakanın bireysel olarak incelenmesi gerekmektedir ve büyük ölçekli bir sona erdirme uygulamasına dâhil olan bir hak sahibinin vatandaşı olduğu veya önceki mutat mesken ülkedeki korumayı reddetmek için zorlayıcı nedenlerinin olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

İlgili maddeler aynı anda birden fazla uluslararası koruma hak sahibine uygulanabildiği için büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları doğası gereği yalnızca "vatandaşı olunan ülkedeki koşullarda değişiklik" ile ilgili sona erdirme maddeleri içinde yer alır. Büyük ölçekli sona erdirme uygulaması genellikle bir grup hak sahibinin vatandaşı olduğu ülkede önemli ve kalıcı nitelikte değişiklik yaşandığını gösteren COI esas alınarak başlatılır. BMMYK yıllar boyunca belirli durumlarda bir mülteci nüfusunun (alt) grupları için BMMYK Tüzüğü Madde 6A ([74]) ve Mülteci Sözleşmesi Madde 1C uyarınca ve devam eden uluslararası koruma ihtiyaçları veya "zorlayıcı nedenler" ile ilgili her vakanın bireysel değerlendirmesine halel getirmeksizin ara sıra genel sona erdirme beyanları yayımlamıştır ([75]).

(a) Uygulamanın bağlamı

İdare, mevcut COI'yi esas alarak koşullarda, büyük ölçekli bir uygulamanın başlatılmasını sağlayacak kadar önemli ve kalıcı değişiklikler olup olmadığını değerlendirecektir. Büyük ölçekli bir uygulamanın başlatılmasına karar verildikten sonra, büyük ölçekli uygulamaya dâhil olan kişilere bilgi verilmelidir.

Büyük ölçekli bir sona erdirme uygulamasından etkilenen uluslararası koruma hak sahipleri, tek tek veya basın açıklaması şeklinde yapılacak bir kamuoyu açıklamasıyla (Bölüm III, Kısım H kapsamında belirtildiği üzere) bilgilendirilebilir. Bireysel iletişim, bilginin etkilenen tüm hak sahiplerine ulaşmasını ve halk tarafından damgalanma riskinin önlenmesini sağlayacaktır.

Kamuoyu açıklaması seçeneği tercih edilmişse duyurunun içeriğini önceden iyice düşünmek önemlidir. Açıklamada kimin hedef alındığı açık olmalıdır: Belirli bir bölgeden veya ülkenin tamamından gelen kişileri mi kapsıyor? Sadece ikincil koruma hak sahipleri için mi yoksa aynı zamanda mülteciler için de geçerli mi? Hak sahiplerinin sığınma ülkesine varması için son tarih var mı? Kamuoyu açıklaması yayımlarken idarenin, hak sahiplerinden, halktan ve basından gelecek sorulara karşılık vermek amacıyla açıklama sonrası soruları cevaplamaya yönelik bir plan hazırlaması faydalıdır.

1. COI kullanımı

Büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları genellikle COI'deki ciddi değişikliklerle tetiklenir. Sona erdirmenin ciddi sonuçları göz önünde bulundurulduğunda önemli ve kalıcı değişikliğin farklı COI

([74]) BM Genel Kurulu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi Tüzüğü, 1950, A/RES/428(V).

([75]) Daha fazla bilgi için bkz. BMMYK, *Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeleri No 3: Mülteci statüsünün sona erdirilmesi*, 2003, op. cit., fn. 14.

kaynakları tarafından sürekli olarak doğrulanması gerekmektedir. Normalde bir rapor, tek başına süreci başlatmaya yeterli görülmez. Koşullardaki değişiklikleri açıklayan ve yeterli bir süre boyunca hazırlanmış olan birkaç güvenilir rapor olmalıdır.

COI vaka görevlilerinin uygulamanın geçmişini anlamasına, söz konusu kişilere uygulamaya tam olarak neden dâhil olduklarını açıklamasına ve bireysel vakaların incelenmesini desteklemesine yardımcı olacaktır.

2. Daha fazla yapılandırılmış çalışma olasılığı

Vakalar birbirlerine çok benzer olacağı için, büyük ölçekli bir uygulama vaka görevlilerine daha yapılandırılmış bir şekilde çalışma fırsatı sunar. Ancak, önceki kısımlarda da açıklandığı üzere her vaka için UD ve APD tarafından öngörülen tüm gereksinimler doğrultusunda bireysel ve somut değerlendirme gerçekleştirilmelidir. Ayrıca idareye mülakatın veya yazılı görüşmenin nasıl gerçekleşeceğine dair belirli talimatlar hazırlama ve incelenecek konu başlıklarının bir listesini yapma imkânı da verir.

(b) Uygulamaya yönelik düzenlemeler

Tüm büyük ölçekli sona erdirme uygulamaları öncesinde planlamaya ve uygulamaya yönelim düzenlemelere odaklanılması gerekmektedir. Diğer hususların yanı sıra bu uygulamaya yönelik hususlar vaka yükü, uygulamanın zamanı ve süresi, etkilenen kişiler ve inceleme ortamını yönetmek için gerekli kaynakları da içerebilir.

Büyük ölçekli bir sona erdirme uygulamasında sınırlı bir süre içinde çok sayıda vakanın değerlendirilmesi gerektiği için idare, hak sahiplerinin verdiği yazılı beyanları değerlendirmek, mülakatlar yapmak ve yazılı kararlar vermek için yeterli sayıda vaka görevlisine ihtiyaç duyacaktır. Herhangi bir sona erdirme kararına itiraz edilebileceğinden bu olası ikinci durum için kaynak planlamanın aynı anda hazırlanması gerekmektedir. Uygulamayı planlarken uygulamadan etkilenen hak sahiplerinin sayısının dikkate alınması gerekecektir. Ayrıca uygulamanın gerçekleşeceği zaman çerçevesinin vaka sayısı ve mevcut kaynaklara göre belirlenmesi gerekmektedir. Uygulamaya yönelik düzenlemeler arasında mekan düzenlemeleri, mülakat programları, çevirmenler, uygulamaya dâhil olan vaka görevlilerinin eğitimi, hak sahipleri ve diğer paydaşlar ile iletişim yer alacaktır.

(c) Büyük ölçekli uygulamadaki paydaşlar

Uygulamanın ölçeğinin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda diğer paydaşlar ve uygulamadaki rolleri üzerindeki etki başlangıçtan itibaren düşünülmelidir.

Hukuki yardım

Büyük ölçekli sona erdirme uygulamasına çok sayıda avukat dâhil olacaktır. Bu nedenle, avukatlarla toplantı yaparak onları uygulamanın başlangıcından dâhil olan tahminî sayısından ve bunların katılımı için kriterlerinden haberdar etmek faydalı olabilir. Uygulamanın hayata geçirildiği süre boyunca bu bilgi alışverişinin düzenli bir şekilde sürdürülmesi tavsiye edilir.

Sona erdirme uygulaması kapsamına girecek hak sahipleriyle iletişim kurarken idare, ilgili kişileri hukuki yardım hakları hakkında da bilgilendirmek zorundadır.

Sınır polisi ve geri dönüş memurları

Geri dönüş süreciyle ilgili olarak sınır polisi ve geri dönüş memurlarıyla iş birliği yapılmalıdır. Bu durum, geri dönüşten sorumlu mercilerin uygulamayı hazırlamasını ve artan sayıda geri dönüş için menşe ülkenin yetkilileriyle iş birliği zemini oluşturmasını sağlayacaktır. Prosedürün sonunda bir darboğazdan kaçınmak için menşe ülkenin yetkililerinin tüm vakaları işleme almaya ve gerektiğinde vatandaşlık doğrulama mülakatlarını yürütmek için hazırlıklı olması gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşları

İlgili kişileri uygulama ve olası sonuçları hakkında ilgili kişileri bilgilendirmeye yardımcı olabilecekleri için sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği de yapılabilir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları ilgili kişilere uygulamayla ilgili tavsiyelerde bulunabilirler.

Entegrasyondan sorumlu idareler

Entegrasyondan sorumlu idare ile sığınma idaresi arasında da iş birliği kurulmalıdır. Esasında sona erdirme kararı entegrasyon çabalarına son verebilir, okullar ve işverenler için sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle entegrasyon sürecinden sorumlu idare ve sığınma idaresi uygulama süreci boyunca iletişim halinde olmalıdır; böylece entegrasyon süreçleriyle ilişkili olarak gerekli olabilecek önlemleri almak mümkün hale gelir.

Göçten sorumlu bakanlıklar

Planlara göçten sorumlu bakanlığın dâhil edilmesi ve hükümete sürekli bilgi sunulması tavsiye edilir; çünkü büyük ölçekli sona erdirme uygulamalarının siyasi sonuçları olacaktır. Bu tür bir iletişim, uygulamadaki ilerlemenin halka bildirilmesi için de önemlidir.

(ç) Büyük ölçekli uygulamaların sonuçları

Büyük ölçekli sona erdirme uygulamalarının idare, toplum ve etkilenen kişiler için çok kapsamlı sonuçları olabilir.

İdarenin karşılaşacağı sonuçlar

Yukarıda bahsedildiği üzere, büyük ölçekli bir uygulama idare için büyük bir iş yükü gerektirir. Ayrıca ikinci inceleme sistemi üzerinde çok fazla çalışma baskısı oluşturur; çünkü koruma statüsünün sona erdiği düşünülen tüm vakalara normalde itiraz edilmesi beklenir.

İdare, uygulamanın zaman çerçevesine bağlı kalabilmek için daha fazla vaka görevlisi işe almak zorunda kalacağı için finansal sonuçlar da söz konusu olabilir. Uygulama ile ilgili olarak yapılan mülakatlar açısından düşünüldüğünde tercüme maliyetlerine ilişkin finansal sonuçlar da olabilir.

Büyük ölçekli bir uygulama kendi adına sığınma başvurusunda bulunan bağımlı aile üyeleri veya başka gerekçelerle oturma izni başvurusu taleplerinde artış da dâhil olmak üzere yönetimin diğer kısımları için ilave görevlere de yol açabilir.

İdare, koruma statüsü sona eren kişilerle ilgili diğer konularda da karar vermelidir. Örneğin idare, koruma statüsü sona eren kişiler geri dönene kadar bu kişilerin konaklamalarına ait planlar yapmak zorundadır. Bu, mevcut meskenlerinde kalabilmelerini de kapsar.

Sonuç olarak idarenin karşılaşacağı sonuçları potansiyel olarak maliyetli ve zorlayıcıdır. Bu, büyük ölçekli uygulama kapsamındaki işin organizasyonunu ve kararlar alındıktan sonra yapılacak işleri de ilgilendirir.

Topluluğun karşılaşacağı sonuçlar

Sona erdirme uygulaması, koruma statüsü sona ermiş pek çok kişi varsa toplum üzerinde de etki yaratabilir. Hak sahipleri genellikle topluluğa katkıda bulunan üyelerdir veya topluluğa katkı sağlayan üyeler olmalarını sağlaması beklenen entegrasyon sürecine katılırlar ([76]). Bu, işletmelerin çalışanlarını ve derneklerin gönüllü işçilerini kaybedebileceği anlamına gelebilir. Büyük ölçekli bir uygulama, uluslararası korumanın toplum tarafından algılanışı açısından da sonuçlar doğurabilir; çünkü büyük ölçekli bir uygulama özellikle kamuoyu tarafından büyük ölçüde duyulduğunda mültecilerin ülkede istenmediği izlenimi verebilir.

Hak sahiplerinin karşılaşacağı sonuçlar

Genel olarak bu sonuçlar, hayatlarında büyük bir belirsizlik yarattığı için uygulamaya dâhil olan kişiler için zor olabilir. İdarenin vakaları için bir karar alınana kadar büyük ölçekli bir uygulama başlatacağı duyurulduktan sonra geleceklerinde onları nelerin beklediğini bilmezler. Ayrıca koruma statülerinin sona erdiğine karar verilirse etkili bir çözüme başvurma haklarını tamamen kullanabilirler; bu da vakalarının nihai kararını beklemek zorunda kalabileceği anlamına gelir.

([76]) Yüksek Komiserlik Programı Yürütme Komitesi'ne (ExCom) göre, devletlerin 69 sayılı Sonuçta "bu ülkede güçlü aile bağları, sosyal ve ekonomik bağlantılarla sonuçlanan uzun süreli konaklamaları nedeniyle sığınma ülkesini terk etmesi beklenemeyen kişiler için" "uygun düzenlemeleri" göz önünde bulundurması tavsiye edilir (e).

AB ile iletişime geçme

Yüz yüze

Avrupa Birliği genelinde yüzlerce Europe Direct bilgi merkezi bulunmaktadır. Size en yakın merkezin adresini aşağıdaki bağlantıya tıklayarak bulabilirsiniz: https://europa.eu/european-union/contact_en

Telefonla veya e-postayla

Europe Direct, Avrupa Birliği hakkında sorularınızı yanıtlayan bir hizmettir. Bu hizmete erişmek için:

— ücretsiz telefon numarası: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bazı operatörler bu aramaları ücretlendirebilir),

— Standart hat: +32 22999696 veya

— e-postayla: https://europa.eu/european-union/contact_en

AB hakkında bilgi edinme

Çevrimiçi

AB'nin tüm resmî dillerinde AB hakkında bilgi bulmak için Europa internet sitesine bakabilirsiniz: https://europa.eu/european-union/index_en

AB yayınları

Ücretsiz veya ücretli AB yayınlarını indirebileceğiniz veya sipariş verebileceğiniz adres: https://publications.europa.eu/en/publications. Ücretsiz yayınların çoklu kopyalarını Europe Direct veya yerel bilgi merkezinizle irtibata geçerek edinebilirsiniz (bkz. https://europa.eu/european-union/contact_en).

AB kanunları ve ilgili belgeler

1952'den günümüze tüm resmî dillerde AB kanunları dâhil olmak üzere AB hakkında yasal bilgilere erişmek için aşağıdaki adresten EUR-Lex'e gidebilirsiniz: http://eur-lex.europa.eu

AB açık verileri

AB Açık Veri Portalı (http://data.europa.eu/euodp/en) AB'den veri setlerine erişim sağlar. Veriler hem ticari hem de ticari olmayan amaçlar için ücretsiz indirilebilir ve tekrar kullanılabilir.

Oficina de Publicaciones
de la Unión Europea